

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions Tidsskrift
Nummer 2014/2

Artikel:

Den danske FN-bataljon i den ikke-anerkendte stat
Republika Srpska Krajina, 1992-1995

Forfatter:

Jakob Brink Rasmussen ©

Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet

Søgeord:

Fredsbevaring; FN; Jugoslavien; UNPROFOR; UNCRO;
DANBAT; Kroatien; Krigshistorie.

Resumé:

Artiklen beskriver og analyserer en dansk FN-styrkes erfaringer med fredsbevarende operationer i forbindelse med Kroatiens løsrivelse fra det tidligere Jugoslavien. Den følger de næste års konflikt med de etniske serbere, som i perioden 1992-1995 forsøgte at opbygge og fastholde deres egen stat i Kroatien. Artiklen viser hvordan bataljonen dagligt kom i klemme mellem på den ene side FN's Sikkerhedsråds mange resolutioner og på den anden side en lokal virkelighed, der gjorde den fredsbevarende indsats særdeles vanskelig. Artiklen konkluderer, at serbernes forsøg på at opretholde deres ikke anerkendte stat *Republika Srpska Krajina* var af afgørende betydning for bataljonens opfattelse og udførelse af sin opgave.

Den danske FN-bataljon i den ikke-anerkendte stat Republika Srpska Krajina, 1992-1995

Introduktion

Som det bemærkes i oversigtsværket *Danmarks Krigshistorie* fra 2010, er dansk historisk forskningslitteratur om Danmarks rolle i 1990'ernes FN-operationer i Jugoslavien generelt meget begrænset.¹ Særligt det danske forsvars tilstedeværelse i Kroatien synes i høj grad at være overset af den historiske faglitteratur. Dette har ledt Robert Petersen til at navngive den danske bataljons tilstedeværelse i Kroatien "den glemte front".² Den manglende opmærksomhed vækker undren, idet det danske engagement i Kroatien var langt mere omfattende end i for eksempel Bosnien-Herzegovina³ og Makedonien – både hvad angår antallet af indsatte soldater og danske tab. Den manglende historiefaglige opmærksomhed på det danske engagement i Kroatien i 1990'erne kalder derfor stadig på videre undersøgelser.

Denne artikel beskriver, hvordan den danske bataljon udsendt til Kroatien i perioden marts 1992 til august 1995 løbende ændrede opfattelsen af fredsbevaremissionsmissionen, og hvordan den sideløbende ændrede sin daglige praktiske optræden.⁴ Gennem en nærlæsning af bataljonens egne skrivelser viser forfatteren, at den primære katalysator for denne udvikling var Kroatiens serbiske mindretals forsøg på at danne deres egen stat, og ikke mindst deres villighed til at benytte militær magt i disse bestræbelser.⁵

1 Ole L. Frantzen & Knud J. V. Jespersen (red.), (2010), pp. 784–803, 856–858.

2 Robert Petersen, "Den bedste ambassadør": *civil-militære relationer og demokratisk kontrol i Danmark 1991-2011*, (2012), p. 207. Blandt undtagelserne kan nævnes Peter Viggo Jakobsen, som har behandlet udvalgte perioder af bataljonens indsættelse i Kroatien, se bl.a. Peter Viggo Jakobsen, *Har Danmark et body bag syndrom?*, (2004), pp.84–114.

3 Herefter benyttes blot betegnelsen "Bosnien".

4 Denne artikel er baseret på forfatterens kandidatspeciale fra juli 2013 med titlen *Hvor storpolitik ikke styrer løsningerne men derimod sund fornuft. Den danske FN-bataljon i den ikke-anerkendte stat Republika Srpska Krajina, 1992-1995*, 2013. Forfatteren ønsker at takke personalet på Forsvarsakademiets Center for Militærhistorie samt professor Gunner Lind (KU) for gode råd og vejledning under både specialeskrivning og udfærdigelsen af denne artikel.

5 Enhver brug af "serbisk" og "serber" henviser (medmindre der klart og tydeligt antydes andet) til serbere bosiddende og/eller agerende i den ikke-anerkendte stat Republika Srpska Krajina 1990-1995.

Den danske bataljons tilstedeværelse i Kroatien skal forstås i lyset af uoverensstemmelser mellem det skriftlige indsættelsesgrundlag, som bataljonen var udsendt under, og den lokale virkelighed, som bataljonen opererede i. Det danske forsvars erfaringer med fredsbevaring i Kroatien er således et eksempel på, at det internationale samfunds intervention i en intrastatslig konflikt de facto beskytter en ikke-ankendt udbryderstat, hvis bestræbelser på at eksistere samtidig undergraver missionens muligheder for at lykkes. Igennem en tilnærmelsesvis kronologisk gennemgang af bataljonens indsættelse i den ikke-ankendte serbiske stat, Republika Srpska Krajina (RSK), fremhæver artiklen hvordan dette fænomen meget tydeligt kom til udtryk på landjorden, og hvor uforudsete omstændigheder hurtigt fik bataljonen til at acceptere og tilpasse sig en anden virkelighed end den, der dannede grundlag for FN's skriftlige indsættelsesgrundlag og instrukser. Undersøgelsen bidrager således med ny viden om "det lokale niveau" i fredsoperationer og belyser nye sider af Danmarks militære erfaringer fra UNPROFOR-missionen i Kroatien.

For at forstå omstændighederne bag den danske bataljons mange udfordringer ved at være indsat i de serbisk-kontrollerede områder af Kroatien starter artiklen med kort at redegøre for den konflikt, som fik FN til at etablere en fredsbevarende mission i denne jugoslaviske republik. Denne del af artiklen diskuterer også bataljonens skriftlige indsættelsesgrundlag. Dernæst belyser artiklen, hvordan bataljonen i løbet af den undersøgte periode løbende skiftede syn på fredsbevaringsmissionen og sideløbende ændrede sin optræden. Begge hoveddele af artiklen har fokus på RSK's betydning for de indsatte danske styrker. Analysen har altså et særligt fokus på, hvordan RSK's forsøg på statsdannelse påvirkede bataljonen og dens fortolkning af FN's instrukser.

Undersøgelsen har fokus på et afgrænset geografisk indsættelsesområde og de lokale forhold her. Dette valg bygger på opfattelsen af, at det lokale nærmiljø spiller en væsentlig rolle i en fredsbevarende operation. Denne opfattelse har igennem de seneste 10-15 år været styrende for en nyere "skole" inden for international fredsbevaringslitteratur.⁶ Den står i modsætning til den politologisk dominerede tilgang, der især har til formål at finde og formulere løsningsforslag ved at fokusere på stater og overnationale institutioner som FN. Den lokalt fokuserede tilgang zoomer i stedet ind på, hvad der sker på landjorden og i det enkelte indsættelsesområde, og ikke mindst på, hvordan relationerne mellem værtsbefolkning og intervererende styrke udvikler sig.⁷ Denne undersøgelse skriver sig

6 Virginia Page Fortna & Lise Morjé Howard, *Pitfalls and Prospects in the Peacekeeping Literature*, (2008), pp. 283–301; Grant Dawson, *Theory, the local, and the liberal peace: New books on peacekeeping and peacebuilding*, (2011), pp. 458–466.

7 Se bl.a. Béatrice Pouligny, *Peacekeepers and local social actors: The need for dynamic*, 1999, pp. 403–424; Marsha Henry & Paul Higate, *Insecure spaces: peacekeeping, power and performance in Haiti, Kosovo and Liberia*, 2009; Vivienne Jabri, *Peacebuilding, the local and the international: A colonial or a postcolonial rationality?*, 2013, pp. 3–16; Roger Mac Ginty & Oliver P. Richmond, *The local turn in peace building: A critical agenda for peace*, 2013, pp. 763–783.

dermed ind i denne "skole" ved at undersøge, hvordan relationerne mellem den danske bataljon og RSK udviklede sig under konflikten i Kroatien i perioden 1992-1995.

Empirisk grundlag

For at komme tæt på den lokale dagligdag i bataljonens ansvars- og interesseområde har jeg søgt at inddrage så mange kilder som muligt fra bataljonen selv. Undersøgelsen af bataljonens oplevelser i Kroatien er stort set udelukkende baseret på primært kildemateriale, hvoraf størstedelen ikke har været anvendt tidligere. Det vigtigste kildemateriale er bataljonens arkiv fra hhv. Hærens Operative Kommando (HOK) og Statens Arkiver. Dertil kommer desuden kildemateriale fra Forsvarets Efterretningstjeneste, diverse privatarkiver, interviews samt pressemateriale.

Den metodiske styrke ved at analysere det samtidige materiale er, at kildernes ophavsmænd som regel kun havde adgang til begrænset information om missionens makroniveau – i modsætning til de mange erindringer udgivet i årene efter hjemkomst fra missionen. Kildematerialets udsagn er derfor et solidt grundlag for at vise, at det primært var lokale forhold i bataljonens ansvars- og interesseområde, der prægede missionens vilkår og aktiviteter.

Kilderne har naturligvis begrænsninger, der påvirker undersøgelsens konklusion. Et væsentligt forbehold er, hvorvidt materialets enkeltstående udsagn er repræsentative for bataljonens opfattelse. Med en enhed på ca. 900 mand pr. udsendt hold er det umuligt at give et samlet bud på, hvad alle personer på tværs af kompagnier og militære grader mente om missionen hen over hele den undersøgte periode. Ved betegnelsen "bataljonen" forstår jeg derfor én samlet enhed, hvis vurderinger primært blev repræsenteret igennem skrivelser fra bataljonschefen og den øvrige stab. Under indsamlingen af kildegrundlaget lykkedes det mig dog at finde enkelte "uofficielle" vurderinger, der i modsætning til resten primært er blevet forfattet af personer længere nede i bataljonens hierarki.

Der er på forhånd taget flere valg, der afgrænser og fokuserer undersøgelsen. Indenfor perioden marts 1992 til august 1995 koncentrerer undersøgelsen sig om årene 1992, 1993 og 1995. Disse år omfatter perioder af bataljonens indsættelse, hvor RSK's eksistens var mest truet, og hvor artiklens problemstilling derfor bedst kan belyses. Det betyder fravalg af perioden fra januar 1994 til december 1994. Eksisterende forskningslitteratur påpeger netop denne periode som relativt stabil i modsætning til tiden både før og efter.⁸ Omstændighederne bag den sidste

8 Ekwall-Uebelhart, *Managing arms in peace processes: Croatia and Bosnia-Herzegovina: Disarmament and conflict resolution project*, 1996, p. 24. Det bør i den forbindelse nævnes, at der oven i købet er betydelige udfordringer forbundet med belysningen af bataljonens aktiviteter i året 1994. I 2010 meddelte HOK til Statens Arkiver, at bataljonens sagsarkiv og brevkopibøger dækkende perioden 14. juni 1994 til 16. februar 1995 var gået tabt, og at det ikke var muligt at genskabe dokumenterne ud fra andre arkiver. Destruktionen af disse arkiver betød, at For-

kroatiske offensiv mod de serbisk-kontrollerede områder i Kroatien i september 1995 (Operation Una) behandles heller ikke i denne undersøgelse. Bataljonens egne udsagn efter Operation Storm i august 1995 viser, at RSK på dette tidspunkt reelt var kollapsede. Offensiven ligger derfor ikke inden for undersøgelsens problemstilling.⁹

Baggrunden for UNPROFOR's indsættelse i Kroatien

Konflikten mellem kroater og serbere i Kroatien accelererede for alvor i slutningen af 1980'erne. Den serbiske befolkning udgjorde på det tidspunkt ca. en halv million af Kroatiens samlede befolkning og svarede dermed til ca. 12 procent. I flere af republikkens kommuner udgjorde serberne dog majoriteten. I forlængelse af den serbiske præsident Slobodan Milosevics politiske projekt om at samle alle serbere i et "Stor-Serbien" opstod ideen om at skabe en ny selvstændig jugoslavisk enhed, "Krajina", der skulle omfatte de dele af Kroatien, hvor serberne udgjorde majoriteten.¹⁰ Med direkte henvisning til den voksende serbiske dominans i jugoslavisk politik og et voksende ønske om mere selvstændighed dannede kroatiske nationalister (med den senere kroatiske præsident Franjo Tuđman i spidsen) i starten af 1989 det radikale parti HDZ. I april 1990 vandt HDZ det første flerpartivalg i Kroatien siden Anden Verdenskrig, og den nye regering gik straks i gang med at fratage republikkens ikke-kroatiske befolkningsgrupper politisk indflydelse. Dette gik særligt ud over Kroatiens serbiske befolkning, hvis nationale status blev ændret fra at være en af republikkens bærende befolkningsgrupper til blot at udgøre en "national minoritet".¹¹ De serbiske politikere i Kroatien reagerede ved at danne en serbisk pendant til HDZ i form af partiet SDS og flere foreslog, at serberne skulle løsrive sig fra republikken.¹²

Henover sommeren 1990 startede de første væbnede sammenstød mellem kroatisk politi og de nyoprettede lokale serbiske bevæbnede enheder. Godt hjulpet af den serbiske efterretningstjeneste oprettede SDS flere såkaldte "autonome serbiske regioner", hvor lokale serbere blev bevæbnet til at forsvare sig mod kroaterne. I starten af 1991 bebudede SDS-ledelsen, at disse regioner ville løsrive sig fuldstændig fra resten af republikken. Den 25. juni 1991 valgte Kroatiens regering dog selv at løsrive sig fra resten af Jugoslavien. Den serbisk-kontrollerede

svaret efterfølgende kom under tilsyn som følge af den ulovlige destruktion af materialet, der dækkede godt 8 måneders af bataljonens indsættelse. Se for eksempel *Forsvaret bryder loven: Arkiver er væk*, Kristeligt Dagblad 8.1.2011. For en mere generel debat om Forsvarets destruktion af arkivmateriale se *Beordret udslættelse*, Weekendavisen nr. 12 – 19. marts 2008.

9 Robert Petersen noterer sig ligeledes, at bataljonen efter fordrivelsen af krajina-serberne reelt blev "arbejdsløs". Robert Petersen, p. 211.

10 Nikica Barić, *The rise and fall of the Republic of Serb Krajina (1990-1995)*, 2008, p. 89.

11 Dejan Jović, *The Slovenian-Croatian confederal proposal: A tactical move or an ultimate solution*, 2008, p. 263.

12 Nina Caspersen, *The thorny issue of ethnic autonomy in Croatia: Serb leaders and proposals for autonomy*, 2003, pp. 3–6.

Jugoslaviens fordeling af befolkningsgrupper i 1991

jugoslaviske JNA-hær rullede derefter ind i Kroatien for at bekæmpe kroaternes nyoprettede forsvar. Under dække af at ville "stabilisere" situationen i Kroatien sikrede JNA reelt, at serberne i Kroatien kunne bevare kontrollen med deres selvdråbte områder.¹³

Sikkerhedsrådets første reaktion på konflikten fulgte den 25. september 1991, hvor antallet af døde og sårede samt materielle ødelæggelser allerede havde tyde-

¹³ Barić, p. 91f.

liggjort behovet for humanitær intervention.¹⁴ Sikkerhedsrådets resolution 713 etablerede en fuldstændig våbenembargo med Jugoslavien, men denne fik kun begrænset effekt. Embargoen blev sågar hilst velkommen af flere JNA-generaler, idet den stoppede tilførslen af våbenforsyninger til kroaterne, der på trods af deres overtagelse af flere JNA-depoter stadig ikke kunne måle sig militært med den stærke føderale hær.¹⁵

I oktober 1991 foreslog den såkaldte Badinter Kommission med NATOs tidligere generalsekretær Lord Carrington i spidsen etableringen af en mekanisme, der kunne beskytte Kroatiens etniske minoriteters rettigheder i både politisk og territorial henseende. Kommissionens forslag indeholdt dog ingen henvisning til indsættelsen af fredsbevarende styrker, hvilket fik den serbiske præsident Slobodan Milosevic til straks at afvise planen. Han mente ikke, at den i tilstrækkelig grad garanterede serbernes sikkerhed i Kroatien. I november 1991 besluttede det serbiske lederskab derfor at anmode FN om at garantere det serbiske mindretals sikkerhed.¹⁶

Indsættelsesgrundlaget

I starten af december 1991 blev FN's særlige udsending til Jugoslavien, den tidligere amerikanske udenrigsminister Cyrus Vance, sendt til Kroatien for at få parterne til at opretholde den våbenhvile, som det var lykkedes ham at få dem til at acceptere i Geneve den 23. november 1991. Endvidere skulle Vance vurdere, om betingelserne for en evt. indsættelse af en fredsbevarende styrke i Kroatien var til stede.¹⁷ Kort tid efter afleverede FN's generalsekretær Pérez de Cuéllar sin rapport til Sikkerhedsrådet, hvori Vances forslag om indsættelsen af FN-styrker var vedlagt.

Dette forslag, som efterfølgende blot blev kendt som "Vance-planen", var udelukkende tænkt som en midlertidig ordning, der skulle skabe rammerne for en mere permanent og fredelig løsning på konflikten mellem Kroatien på den ene side og Serbien samt de lokale serbere i de planlagte indsættelsesområder på den anden.¹⁸ Men på trods af hensigten om det modsatte var der intet i planen, der garanterede en fredelig løsning på konflikten. Den var derimod fyldt med vage formuleringer med åbne fortolkningsmuligheder.¹⁹ For det første foreslog Vance-planen oprettelsen af tre distinkte områder i Kroatien, der skulle betegnes som United Nations Protected Areas (UNPAs). Disse beskyttede områder blev

14 I starten af august 1991 var 300 mennesker meldt dræbt og 79.000 internt fordrevet i Kroatien. Fra midten af august til midten af oktober flygtede ca. 300.000 serbere fra Kroatien til Bosnien. Se Susan L. Woodward: *The Security Council and the wars in the former Yugoslavia*, 2008, p. 18.

15 Josip Glaurdić, *The hour of Europe: Western powers and the breakup of Yugoslavia*, 2011, p. 226f.

16 Ivica Miškulin, *An avoidable failure: Peacekeeping in Croatia 1991-1995*, 2011, p. 43f.

17 Glaurdić, p. 256.

18 FN DOK. S/23280.

19 Drago Hedl & Branka Magaš, *Croatia: The unfulfilled mandate*, 1995, p. 82f.

defineret som områder “*in which Serbs constitute the majority or a substantial minority of the population (...)*”.²⁰ To af områderne blev navngivet efter deres geografiske placering; Østslavonien og Vestslavonien. Det tredje, som efterfølgende skulle vise sig at blive en del af den danske bataljons ansvarsområde, blev kaldt “Krajina”, hvilket således lod det være op til fortolkning, om navnet skulle gives en politisk betydning (Republikken Serbisk Krajina) eller blot være en geografisk betegnelse som de to andre UNPAs.²¹

For det andet var styrkens navn i sig selv problematisk. På trods af, at FN-styrken senere skulle få navnet United Nations Protection Force (UNPROFOR), var Vance-planen tvetydig i spørgsmålet om beskyttelsen af indbyggerne i UNPA-områderne. Begrebet “protection” blev nemlig anvendt på to forskellige måder i planens tekst. Første gang det nævnes, fremgår det, at FN-styrken skulle beskytte indbyggerne “*mod frygt*”, mens det anden gang blot bemærkes, at “*indbyggerne skulle beskyttes*” – det blev ikke nævnt imod hvad!²²

For det tredje fremgik det ikke tydeligt af Vance-planen, hvad der politisk og militært skulle ske, efter at parterne ifølge planen havde trukket deres militære enheder ud af UNPA-områderne. Teksten nævnte eksempelvis ingenting om et kroatisk herredømme over de serbisk-kontrollerede områder. Dette blev først et fast element i resolutionerne senere i forløbet. De serbiske enheder, som var fast placeret inden for UNPA-områderne, skulle ophæve deres kommandostrukturer og alle tunge våben skulle placeres i særlige FN-overvågede depoter. De eneste væbnede enheder, der måtte være tilbage i UNPA-områderne, var de eksisterende politienheder. I et naivt forsøg på at nedbygge de etniske spændinger krævede planen, at denne politistyrke skulle afspejle den etniske sammensætning, som eksisterede i de berørte områder, før konflikten var brudt ud. Det blev samtidig nævnt, at alle fordrevne frit skulle kunne vende tilbage til deres ejendomme.²³ På det tidspunkt hvor Vance-planen blev forfattet, var der gået næsten et år siden næsten alle kroater var blevet fordrevet fra de serbisk-kontrollerede områder. I bedste fald dannede planen således kun et midlertidigt ingenmandsland, hvor ingen af parterne i princippet kunne kræve magt- og voldsmonopol.

Det fremgik direkte af Vance-planen, at alle involverede parter i konflikten skulle samtykke, for at planens punkter ville kunne gennemføres.²⁴ Det var derfor paradoksalt, at Vance i sin vurdering ikke mente, at forholdene i Kroatien var til stede for indsættelsen af en FN-styrke – netop fordi ingen af konflikten parter overholdt den aftalte våbenhvile.²⁵ Dette forhold blev understreget af flere FN-personer i løbet af december 1991, og Vance måtte således endnu engang rejse til Jugoslavien for at få parterne til at opfylde betingelserne for indsættelsen af en

20 FN DOK. S/23280.

21 Hedl & Magaš, p. 82.

22 FN DOK. S/23280

23 Ibid.

24 Ibid.

25 Ibid.

fredsbevarende styrke. Det lykkedes at få parterne til at underskrive en ny våbenhvileaftale i Sarajevo den 2. januar 1992, og Milosevic måtte samtidig love Vance, at krajina-serbene stoppede deres ekspansion.

I mellemtiden havde de serbiske politikere i Kroatien dog yderligere undermineret præmisserne for Vance-planen. Den 19. december 1992 valgte disse politikere nemlig at udråbe deres egen stat, Republikken Serbisk Krajina (RSK). Tiden mellem den 2. januar 1992 og den 23. februar 1992, hvor etableringen af UNPROFOR blev endeligt vedtaget i Sikkerhedsrådet, udviklede sig til et større diplomatisk cirkus, som viste alvorlige uoverensstemmelser mellem krajina-serberne og Milosevic samt mellem de krajina-serbiske politikere.²⁶

RSK's daværende præsident, Milan Babic var skeptisk over for Vance-planen, fordi han frygtede, hvad der ville ske med serberne i Kroatien, når JNA efter planen skulle trække sig ud. Babic afviste derfor offentligt Vance-planen den 4. januar 1992. Med udsigt til et kollaps i forhandlingerne om indsættelsen af FN-styrken forsøgte Milosevic at få Babic til at acceptere planen. Da dette mislykkedes, valgte Milosevic at gå bag ryggen på Babic og i stedet få en anden RSK-politiker, Mile Paspalj, til at godkende planen på RSK's vegne. Samtidig planlagde Milosevic at vælte Babic som RSK's præsident.²⁷

Den 3. februar kunne FN's nytiltrådte generalsekretær, Boutros Boutros-Ghali, således meddele Sikkerhedsrådet, at de serbiske repræsentanter fra de planlagte UNPA'er havde accepteret planen, og videre at det serbiske præsidentskab kunne garantere overholdelsen af planens betingelser.²⁸ Milosevic havde dermed set bort fra Babics veto mod Vance-planen. Det fik samme dag Babic til at meddele Boutros-Ghali, at RSK stadig ikke kunne acceptere planen. Generalsekretæren måtte forvirret notere sig, at: "*The question of whether or not a peace-keeping force deployed in the Krajina United Nations Protected Area would receive the necessary cooperation thus, unfortunately, remains unclear.*"²⁹

På trods af Milosevics forsikringer om det modsatte, var RSK-myndighedernes accept af Vance-planen altså på ingen måde givet. Få dage før den endelige vedtagelse af UNPROFOR's indsættelse redegjorde generalsekretæren for de problemer, der tydeligvis bekymrede ham. På trods af de mange "*ubesvarede spørgsmål*" omkring serbernes accept af Vance-planens præmisser anbefalede han alligevel Sikkerhedsrådet at stemme for FN-styrkens indsættelse i området.³⁰

Den internationale anerkendelse af Kroatien som suveræn stat havde dog i mellemtiden totalt ændret præmisserne bag Vance-planen og dermed for de fredsbevarende styrker. Kroatiens grænser fulgte de gamle føderale grænser og dets territorium omfattede dermed også det selvudråbte RSK. En international

26 Glaurdić, p. 276.

27 Caspersen, 2003, p. 11f.

28 FN DOK. S/23513.

29 Ibid.

30 FN DOK. S/23592.

anerkendelse af RSK var således ikke længere en realistisk mulighed, og den kroatiske regering tolkede derfor Vance-planens henstilling om demilitariseringen af serberne og genhusningen af kroatiske flygtninge i de beskyttede områder som de første skridt mod en genoverdragelse af kroatisk kontrol over områderne. Ved at indsætte FN-styrker langs UNPA-grænserne, hvis linjer tilnærmelsesvis flugtede med RSK's selvdråbte territorium, forblev spørgsmålet om Kroatiens territoriale integritet dog foreløbigt uløst. Sikkerhedsrådets fastfrysning af våbenstilstandslinjerne gav således RSK en – om end midlertidig – form for anerkendelse.³¹ På trods af, at RSK ikke accepterede alle bestemmelserne i Vance-planen, var det derfor alligevel hensigtsmæssigt for RSK at indregne de fredsbevarende styrker i en status-quo-strategi. Vance-planens henstilling om demilitarisering ville reelt efterlade RSK forsvarsløs i tilfælde af et kroatisk angreb. Med udsigten til dette scenario var det derfor helt afgørende for RSK at få placeret FN-styrkerne langs frontlinjerne for dermed at konsolidere den ikke-anerkendte stats nyetablerede grænser, for så længe disse kunne fastholdes, eksisterede RSK de facto.³²

Bataljonens indsættelse

I forlængelse af FN's Sikkerhedsråds beslutning om at indsætte en fredsbevarende styrke i Kroatien sendte Danmark den 12. marts 1992 en fortrop af officerer til den såkaldte Sektor Nord i det serbisk-kontrollerede Krajina-område langs den kroatisk-bosniske grænse ved Una-floden. En lille måned senere ankom hovedstyrken, der bestod af en bataljon på ca. 900 mand fordelt med fem linjekompagnier og et stabskompani. Bataljonen fik ansvaret for den østlige del af Sektor Nord og skulle under sin indsættelse være under UNPROFOR's operationelle kommando.³³

At de problematiske omstændigheder vedrørende det skriftlige indsættelsesgrundlag i løbet af missionen skulle få en noget anden betydning end forventet af Sikkerhedsrådet, og at det lokale element skulle vise sig at blive undergravende for missionens muligheder for at lykkes, var på indsættelsestidspunktet dog ikke en stor bekymring for den danske bataljon. Den mødte fra start udsagn om gode hensigter om samarbejde på lokalt plan. Det var først senere, at Vance-planens mangler blev klarlagt, og bataljonen måtte gentænke sin situation, da den måtte forholde sig til lokal modstand og samarbejdsproblemer.

De første uger af bataljonens indsættelse var præget af optimisme, hvad angik samarbejdet med de lokale serbiske militære og civile myndigheder. I indsættelsesbefalingen fremgik det således under punktet om lokale forhold, at så snart

31 Hedl & Magaš, p. 83; Glaurdić, p. 253.

32 Barić, p. 93f.

33 Mette Juul & Sune Wadskjær Nielsen, *12 år på Balkan, Dansk fredsstøttende indsats i konflikterne på balkan 1992-2004*, 2004, p. 26f; Nikolaj Petersen, *Europæisk og globalt engagement: 1973-2006*, (2. udgave), 2006, p. 459; Robert Petersen, p. 180.

Map I
National Battalions in UN Forces in Croatia and in Bosnia and Herzegovina, Early 1993

Placeringen af den danske bataljon i Sektor Nord.

FN overtog ansvaret i området, ville alle JNA-enheder trække sig ud af Kroatien, ligesom det forventedes, at alle militser i området ville aflevere deres våben.³⁴ Bataljonen vurderede i slutningen af marts 1992, at den serbiske befolkning generelt var positivt stemt forud for hovedstyrkens ankomst, og at "opgaven" (der henvises utvivlsomt til Vance-planen) ville kunne løses hurtigt efter bataljonens ankomst. Bataljonsledelsen vurderede endda, at missionens største udfordring var de dårlige sanitære forhold i indsættelsesområdet!³⁵ Bataljonens næstkommanderende, oberstløjtnant Erik Dam, noterede sig således d. 26. marts 1992, at situationen i bataljonens ansvarsområde var på vej mod en "roligere normaltilstand",

34 DANCON/UNPROFOR befaling for indsættelse i Dvor/Kostajnica. 15.3.1992. V1.

35 RECCE-rapport afleveret til CDR SEC N. 22.3.1992. V1.

hvor parterne nærmede sig hinanden, og hvor de fordrevne indbyggere (primært kroater) så småt kunne vende hjem.³⁶

Bataljonens første chef, oberst Jørgen Bjerre Nielsen, kunne således i slutningen af april skrive hjem til HOK, at danskerne indtil videre havde gennemført en række møder med lokale civile og militære myndigheder, og at disse møder var præget af *“gensidig tillid og stor hjælpsomhed”*. Den positive modtagelse kom bl.a. til udtryk ved symbolske handlinger, som da lokale kvinder mødte op ved en bataljonens lejre og uddelte kager til de danske soldater.³⁷ Forventningen om et problemløst samarbejde med de lokale serbiske RSK-myndigheder blev ikke mindre, da en lokal serbisk borgmester kort efter indsættelsen gav bataljonen skriftligt løfte om, at serberne ville gøre alt for at realisere Vance-planen.³⁸ Både bataljonen og den serbiske lokalbefolkning var altså på et officielt plan og i den indledende fase enige om, at Vance-planen var et gyldigt grundlag for FN-styrkernes tilstedeværelse, og at planens punkter kunne og burde løses hurtigst muligt.

Lokalbefolkningens indledende tilfredshed over bataljonens tilstedeværelse blev fint opsummeret af Forsvarets Efterretningstjeneste i april, der dog samtidig vurderede, at denne tilfredshed ikke nødvendigvis ville holde ved: *“[Der] synes (...) at være en overvejende positiv holdning til UNPROFOR blandt civilbefolkningen i Serbisk Krajina. Det kan dog ikke udelukkes, at denne holdning vil ændre sig, hvis man føler, at FN styrkens tilstedeværelse ikke lever op til de forventninger, som i øjeblikket næres.”*³⁹

“Virkeligheden”

I løbet af de efterfølgende måneder blev det tydeligt for bataljonen, at serbernes praksis ikke stemte overens med Vance-planen, som de nærmest modstridigt officielt havde godkendt i forbindelse med januars og februars forhandlinger med Vance og Milosevic. Bataljonen bevægede sig således ind i et forandret normalbillede, hvilket dels blev understreget af begivenheder, der fandt sted på forhandlingsniveauer over den selv, men især også på det lokale niveau.

De radikale RSK-politikere, der var blevet marginaliseret af Milosevic i forhandlingerne om UNPROFOR, begyndte tilsyneladende nu at dominere det politiske miljø i RSK. Den daværende præsident Goran Hadzic begyndte at afvise en af Vance-planens mest centrale punkter: tilbagevenden af de kroatiske flygtninge. Serberne begyndte at brænde flere af de fordrevne kroaters huse af, hvilket allerede var blevet observeret af bataljonen i dens lokalområde for første gang den 28. marts.⁴⁰ I andre tilfælde flyttede de serbiske myndigheder boligløse serbe-

36 Den militære situation i DANCON indsættelsesområde. 26.3.1992. C1.

37 Daily SITREP. 27.4.1992. C2.

38 Brev fra lokal borgmester. Uden titel og dato. Sandsynligvis modtaget de første dage af marts vurderet efter kildens placering i arkivkassen og tekstens velkomstagtige karakter. V1.

39 Efterretningsoversigt april 1992, s. 66. FE.

40 SITREP til HOK. 28.3.1992. C1.

re ind i de efterladte kroatiske huse.⁴¹ Dette var forhold, som den danske bataljon nu skulle forholde sig til. De positive forsikringer fra RSK's side om samarbejde om Vance-planens implementering samt bataljonens egen optimisme omkring missionen blev således relativt hurtigt efter indsættelsen afløst af en uforudset lokal virkelighed.

RSK's afvisning af Vance-planens centrale punkter på det nationale niveau kom tydeligt til udtryk i bataljonens lokalområde, og RSK's forventninger til UNPROFOR udviklede sig i løbet af foråret og sommeren 1992 sig til et centralt problem for bataljonens muligheder for at implementere Vance-planen. RSK-myndighederne forsøgte at konsolidere RSK's ikke-anerkendte grænser ved på lokalt plan at søge genforhandling af Vance-planens punkter om dette. På et møde mellem bataljonen og lokale serbiske militære chefer den 13. maj fremkom serberne med krav om udvidelse af de beskyttede UNPA-områder. Disse krav blev udtrykt som et ultimatum for bataljonen; hvis ikke FN ville udvide disse områder, ville serberne heller ikke aflevere deres våben, som de jf. et andet væsentligt punkt i Vance-planen var forpligtet til.⁴² Få dage senere modtog bataljonen et længere brev fra en lokal borgmester, hvori denne beskrev, hvad han så som kerneproblemet i danskernes ansvarsområde. Borgmesteren henviste til et valg i 1990, hvor bestemte byer, som nu lå placeret uden for UNPA'erne, tilsyneladende havde vedtaget at indlemme sig under, hvad der nu var blevet RSK. Borgmesteren mente, at den danske bataljon skulle indsættes mellem de beskyttede områder og de reelle frontlinjer. Hvis ikke dette skete, mente borgmesteren, at bataljonen ikke udførte de opgaver, som Vance-planen, ifølge borgmesteren, foreskrev.⁴³

De to begivenheder viser et af de mange problemer, der var opstået i tiden mellem Sikkerhedsrådets vedtagelse af Vance-planen og indsættelsen af UNPROFOR. Efter vedtagelsens af Vance-planen fortsatte parterne med at bryde 2. januar-våbenhvileaftalen, og FN's administrative og i grunden kunstige UNPA-grænser stemte ikke længere overens med de reelle frontlinjer, som eksisterede, da FN-styrkerne ankom i marts 1992.⁴⁴ RSK tolkede frontlinjerne som statens politiske grænse, som den ville have FN til at sikre. Serbernes henvendelser til den danske bataljon var derfor utvivlsomt et træk, der havde til formål at implementere danskernes tilstedeværelse i denne strategi.

Nu begyndte danskernes opfattelse for alvor at ændre sig. Få dage efter modtagelsen af serbernes ultimatum og borgmesterens brev skrev den danske bataljonschef til sektorhovedkvarteret, at RSK's eksistens måtte betragtes som værende i direkte modstrid med Vance-planen og dermed undergravende for bataljonens arbejde

41 Efterretningsoversigt april 1992, s. 65. FE.

42 Enclosure to HQ DANCON daily SITREP. 13.5.1992. C3. Se også MIL INFO SUMMARY NO. 3. 13.5.1992. Straffesager.

43 Written request and complaints. 19.5.1992. C4.

44 Ana S. Trbovich, *A legal geography of Yugoslavia's disintegration*, 2008, p. 301.

i området. Han opfordrede dog alligevel sektorhovedkvarteret til at efterkomme serbernes krav og sende FN-soldater ind i de endnu ikke beskyttede områder for at *“bevare chancen for at skabe fred”*.⁴⁵ Ved et chefmøde få dage senere vurderede oberst Nielsen endvidere, at RSK’s eksistens, den deraf foranledigede politiske situation og dermed rammerne for FN-styrkens indsættelse havde ændret sig *“væsentligt”* i forhold til udgangspunktet i marts. Nielsen understregede endnu en gang, at RSK’s krav om at udvide sine i forvejen ikke-anerkendte grænser måtte anses for værende *“uforeneligt med Vance-planen”*. Ifølge bataljonschefen var en af hovedårsagerne til den registrerede ændring RSK’s afvisning af Vance-planens henstilling om at afvikle den militære kommandostruktur. Ved forudgående møder med bataljonen havde serberne gjort det klart for danskerne, at der kun var tale om en demobilisering frem for den oprindeligt aftalte demilitarisering.⁴⁶

Der var væsentlig forskel på, hvordan den danske bataljon og sektorhovedkvarteret mente, at man skulle reagere på denne udvikling. Både bataljonen og sektorhovedkvarteret anerkendte, at RSK eksisterede, og at denne ikke-anerkendte stats forsøg på konsolidering af sine påståede grænser var en realitet. Men hvor Nielsen, som vist, opfordrede sektorhovedkvarteret til at udvide FN’s ansvarsområde og dermed bøje sig for serbernes krav, henstillede hovedkvarteret til bataljonen, at den ikke reagerede positivt på de serbiske henvendelser. Bataljonen skulle i stedet holde sig inden for de forudbestemte administrative FN-grænser; dette på trods af, at disse grænser hverken stemte overens med bataljonens eller de lokale serberes opfattelse af virkeligheden. Dog måtte sektorhovedkvarteret give bataljonen ret i, at etableringen af RSK potentielt kunne få *“vidtrækkende konsekvenser”* for FN.⁴⁷ På trods af, at man ikke anerkendte serbernes krav, accepterede Sikkerhedsrådet nogle uger senere, i juni, alligevel en udvidelse af de serbisk-kontrollerede områder, idet man udvidede FN’s ansvarsområde til at inkludere de såkaldte Pink Zones. Disse zoner omfattede serbisk-kontrollerede områder, men som ikke oprindeligt var beregnet at ligge inden for de beskyttede UNPA-områder.⁴⁸

At FN ikke straks gik med på RSK’s krav, førte til et mere anspændt forhold mellem serberne og bataljonen. Den forandrede situation gav sig fra slutningen af maj 1992 udslag i tiltagende chikane, heriblandt indskrænkninger i bevægelsesfrihed og beskydning af bataljonens personel.⁴⁹ Det var tydeligt, at det anspændte forhold havde sit udspring i en belejringsmentalitet blandt serberne. Som bataljonens efterretningssektion noterede den 31. maj 1992: *“Der [er] ingen tvivl om, at det for mange serbere er en fremherskende del af deres virkelighed, at*

45 Written request and complaints. 19.5.1992. C4. Niensens brev er vedlagt er samme skrivelse som borgmesterens brev.

46 Særlig hændelse og generel situation. 27.5.1992. C4.

47 Konklusionsreferat af CH-møde. 29.5.1992. C4.

48 Glaurdić, p. 285.

49 Daglig inforep. 31.5.1992. NN.

de når som helst kan blive angrebet. Dette kan være forklaringen på, den aggressive holdning og dybe frustration, som vi ser hos serberne (...).⁵⁰

I andre af bataljonens vurderinger bemærkes det, at serberne i stigende grad skabte usande rygter om et forestående angreb fra kroaterne. Som bataljonen selv vurderede, var dette sandsynligvis et led i RSK's strategi om at få UNPROFOR til at udvide de beskyttede områder, der som nævnt først blev en realitet i juni 1992.⁵¹ Missionsområdet syntes altså nu at være karakteriseret ved en, med Beatrice Poulignys ord, "no war no peace"-situation, hvor det mudrede forhold mellem fakta og rygter skabte en betydelig paranoia blandt lokalbefolkningen.⁵² Ifølge bataljonschef Nielsen var årsagen til serbernes hårdere attitude over for danskerne sandsynligvis et resultat af, at RSK havde mistet tilliden til FN og derfor i mindre grad så det nødvendigt at samarbejde med de fredsbevarende soldater. Det blev af bataljonen opfattet som en alvorlig udvikling, fordi det kunne påvirke flere aspekter af missionen. For det første beklagede Nielsen, at man stod over for at tabe det tillidsforhold, som det var lykkedes bataljonen at opbygge mellem den selv og de lokale myndigheder og civile siden indsættelsen. For det andet frygtede Nielsen, at den forandrede situation kunne påvirke bataljonens eget personel, idet der kunne brede sig en følelse af manglende relevans i bataljonens opgaver.⁵³

Den negative tendens fortsatte ind i juni 1992, hvor det blev åbenlyst for bataljonen, at dens forhold til de serbiske myndigheder havde ændret karakter. Tonen blev mere hård og direkte, og det blev tydeligt for danskerne, at den politiske ledelse i RSK havde beordret alle lokale myndigheder til at søge om anerkendelse igennem UNPROFOR.⁵⁴ Dette bekræftes af, at sektorhovedkvarteret på møder med de serbiske militære chefer i sektoren fik oplyst, at disse ikke længere måtte træffe beslutninger udenom RSK-hovedkvarteret i Knin.⁵⁵ Forsvarets Efterretningstjeneste kunne på baggrund af bataljonens meldinger således konstatere, at den serbiske lokalbefolknings holdning til FN-styrkerne havde ændret sig, og at serberne "i stigende grad" var frustrerede over "FN-styrkernes manglende evne og vilje til at støtte serbiske politiske mål".⁵⁶ Bataljonen selv observerede samtidig, at der var "en vis skuffelse i den lokale befolkning over de svage resultater", som bataljonen havde opnået indtil videre.⁵⁷

Vance-planens utilstrækkeligheder gav ikke kun ekko udadtil hos de lokale serbere. Hen over sommeren og efteråret blev der også udtrykt frustration over

50 Ibid.

51 Daglig inforep. hhv. 26. og 27.5.1992. Begge NN.

52 Béatrice Pouligny, *Peace operations seen from below: UN missions and local people*, 2006, p. 228.

53 Særlig hændelse og generel situation. 27.5.1992. C4.

54 Humanitarian problems in DANCON/UNPROFOR AO. 5.6.1992. C5.

55 Referat af CDR's CONF ved Sector North d. 15.6.1992. Referatet blev modtaget af bataljonen d. 18.6.1992. C6.

56 Efterretningsoversigt juni 1992, s. 47. FE.

57 Daglig inforep. 5.6.1992. C5.

Dansk checkpoint ved Divuša. (foto: Per Amnitzbøl Rasmussen)

situationen fra bataljonens eget personel. Den 8. juni 1992 medvirkede en af bataljonens premierløjtnanter i et tv-interview med Danmarks Radios TV-avis. Under interviewet udtalte han, at grundlaget for Vance-planen var væk pga. RSK's eksistens. Dernæst konstaterede han, at lokalbefolkningens ændrede holdning til FN-styrkerne i området og dens svindende tro på FN's evne til at løse opgaverne eroderede bataljonens indsættelsesgrundlag. Endelig vurderede premierløjtnanten, at det stigende antal chikaneskud mod bataljonens checkpoints og de lokales husafbrændinger, som forhindrede de kroatiske flygtninge i at vende hjem, var en medvirkende faktor til, at Vance-planens grundlag var væk.⁵⁸ Ifølge premierløjtnantens egen redegørelse til bataljonsledelsen afsluttede han interviewet med at notere følgende:

“På baggrund af overstående forhold er det min vurdering at FN bør udøve et øget pres på begge de implicerede parter, for at bringe os ud af det nuværende politiske dødvande, således at vi vil være i stand til at løse vores opgave. Såfremt dette ikke sker, bør man overveje operationens eksistensberettigelse, for at undgå et unødigt spild af danske skatte kroner.”⁵⁹

58 Redegørelse for TV-interview. Redegørelsen blev givet samme dag, som interviewet blev sendt, men først endeligt sendt hjem til HOK d. 20.6.1992 sammen med oberstløjtnant Erik Dams forklaring. C7.

59 Ibid.

Redegørelsen viser klart, hvordan andre velinformede dele af bataljonen end cheferne opfattede Vance-planens begrænsninger og særligt betydningen af RSK's eksistens. Premierløjtnanten understregede i sin redegørelse om sagen, at udtalelserne ikke skulle tolkes som en kritik af bataljonens indsats, men blot var et ønske om at orientere den danske befolkning om de faktiske forhold i Krajina. Premierløjtnanten må formodes at have været særdeles velinformeret om bataljonens situation og ikke mindst de lokale forhold. Udover at være tolk i et af bataljonens kompagnier fungerede han som efterretningsofficer, hvilket ifølge bataljonens næstkommanderende Dam understregede premierløjtnantens store indsigt i situationen.⁶⁰ Ifølge premierløjtnanten baserede han sine kritiske vurderinger på de oplysninger, som han dagligt modtog fra sine kolleger i hele DANCON, fra åbne kilder, både danske og gennem daglige samtaler med civilbefolkningen og de serbiske militære enheder.⁶¹ Premierløjtnantens udtalelser blev efterfølgende en sag for bataljonens ledelse, som vurderede følgende over for HOK: "*Vedr. de to episoder [under interviewet], hvor serberne blev omtalt som aktører, blev premierløjtnanten foreholdt det helt uacceptable i at give klassificerede oplysninger (...) til pressen samt de problemer, dette kunne afstedkomme under forhandlinger med lokale myndigheder*".⁶²

Dam afviste således ikke premierløjtnantens påstande som forkerte, men frygtede derimod, hvilke konsekvenser udtalelserne kunne få for det lokale arbejde, som bataljonen udførte. Ved et chefmøde, afholdt få dage efter interviewet, reagerede bataljonens ledelse yderligere på sagen. Ifølge Dam havde enkeltpersoners udtalelser til pressen givet en "*proportionsforvrængning af de faktiske forhold*" og de pågældende udsagn var præget af "*selvmedlidenhed eller upassende heltebeskrivelse*".⁶³

Der kan dog i den forbindelse konstateres en uoverensstemmelse mellem, hvad bataljonen og HOK på den ene side rapporterede til offentligheden, og hvad der på den anden side blev diskuteret internt. Der fandtes således både en officiel og en uofficiel fortælling om situationen i bataljonens indsættelsesområde. I mødereferatet, hvor premierløjtnantens kritiske vurderinger blev afvist, fremgår det, at bataljonens ledelse internt sagtens kunne validere rigtigheden af flere af de kritiske udtalelser. Fx blev det under punktet om politiske forhold bemærket, at:

"Der er fortsat mellem FN og den autonome Serbiske Republik Krajina (SRK), der uændret ønsker at genforhandle FN mandatet, således at UNPA begrænsninger kommer til at følge Cease-Fire-Line (...) Ovennævnte forhold har og vil sandsynlig-

60 Ibid.

61 Ibid. Det danske kontingent (DANCON) udgjorde ikke blot bataljonen, men indbefattede også danske politikfolk, observatører og officerer til bl.a. sektorhovedkvarteret. Juul & Wadskjær Nielsen, 2004, 26f.

62 Ibid.

63 Konklusionsreferat af CH-møde 24. juni 1992. Skrevet d. 26.6.1992. C7.

vis fortsat forsinke FN[s] overtagelse af ansvaret for området, herunder planen for [RSK's] våben og personels tilbagetrækning fra CFL.⁶⁴

Ved samme briefing udtalte bataljonens chef for operationssektionen, at danskerne siden indsættelsen havde registreret "en manglende forståelse blandt lokalbefolkningen for FN's langsommelige overtagelse af ansvaret – og dermed befolkningens beskyttelse." Man vurderede endvidere, at FN stod over for at miste sin troværdighed, såfremt FN ikke hurtigst muligt overtog denne beskyttelsesopgave.⁶⁵ Bataljonens ledelse var således enig med premierløjtnanten i, at en betydelig del af Vance-planens grundlag var forsvundet, at serberne måtte anses som værende den største hindring for Vance-planens implementering, samt at dette ikke umiddelbart så ud til at ville ændre sig. Alt dette blev yderligere kompliceret af, at RSK's væbnede styrker bestod af udisciplinerede personer uden videre militær erfaring, og at disse undertiden agerede uafhængigt af deres overordnede.⁶⁶

Ønsket om at styre, hvilke vurderinger der udgik fra styrken, samt hvordan bataljonen omvendt blev opfattet af de lokale, var formentlig også rationalet bag håndteringen af en anden sag fra juni 1992. Under en fest i et af bataljonens kompagnier blev der gennemført en skydekonkurrence mellem danske officerer (heriblandt kompagniets egen chef), en seniorsergent, en af kompagniets tolke samt fire RSK-officerer.⁶⁷ Dam fremkom i sin redegørelse om sagen til hærauditøren med følgende betragtninger:

"Kontingentet betragter sagen med stor alvor, idet den rummer mange negative aspekter. Det professionelle ry, som kontingentet har opnået i såvel FN-kredse som blandt de involverede parter, vil få et alvorligt knæk, når/hvis sagen bliver kendt. På serbisk side vil det være svært at påtale skudepisoder fremover og vores troværdighed er anfægtet. De implicerede serbiske officerer har uopfordret tilkendegivet, at de ikke vil rapportere episoden til foresatte. (...) Et større kendskab til episoden i FN-kredse skønnes at forrette stor skade på vores omdømme."⁶⁸

Det fremgår klart af Dams redegørelse, at bataljonens ledelse med vilje ikke rapporterede sagen videre til det resterende FN-system på nær en kort besked, der forklarede, at skydekonkurrencen havde fundet sted, og at bataljonen nok selv skulle straffe de involverede personer efter nationale regler.⁶⁹

Også i denne sag lå hensynet til det lokale forhandlingsmiljø som det underlæggende rationale bag bataljonens valg. Dam så en fare for, at sagen kunne påvirke bataljonens omdømme hos de stridende parter og i FN-systemet, hvorfor

64 Rapport for CH/HOK uformelle inspektion ved DANCON/UNPROFOR i tiden 17. til 20. juni 1992. Rapporten er vedlagt overstående mødereferat. C7.

65 Ibid.

66 Ibid.

67 Indberetning om pistolskydning i officersmessen ved D-KMP. 30.6.1992. C8.

68 Ibid.

69 Ibid.

man, fra bataljonens side, lagde sagen død meget hurtigt. Hvis sagen blev kendt af den kroatiske hærs ledelse, kunne den med rette have sat et alvorligt spørgsmålstegn ved den danske bataljons neutralitet. Dam har utvivlsomt været klar over, at de involverede serbiske officerers forsikringer om ikke at rapportere videre til foresatte ikke indeholdt en eneste garanti. Det var selvfølgelig i sig selv problematisk, at danske soldater havde deltaget i en skydekongurrence med en af konfliktens parter, men Dams største bekymring relaterede sig som vist til, hvordan aktører uden for bataljonens lokalområde ville tolke sagen.

Det er nærliggende at slutte, at et godt forhold mellem det pågældende kompagni og de lokale serbere var den egentlige grund til, at skydekongurrencen blev gennemført. Bataljonen – fra top til bund – var utvivlsomt bevidst om, at den kunne handle på flere niveauer, men at det kun var det officielle (og forudsatte neutrale) niveau, som det var tilladt at rapportere videre. Bataljonens håndtering af både presse- og skydesagen viser, at dele af bataljonen havde overtrådt den usynlige linje, der tilsyneladende eksisterede mellem den officielle og lokale “praktisk-uofficielle” rapportering.

Tilpasningen

Ifølge Ian Johnstone er en indbygget “fejl” i våbenhvileaftaler samt aftaler om indsættelsen af fredsbevarende styrker, at de sjældent tager højde for de underskrivende parters forventninger til fremtiden. I stedet afspejler aftalens ordlyd blot den øjeblikssituation, hvor det lykkedes konfliktens parter og en evt. mægler at være enige.⁷⁰ Det er allerede blevet vist, hvordan virkeligheden i bataljonens indsættelsesområde lå langt fra indsættelsesgrundlaget, Vance-planen. Beatrice Pouligny ser fredsbevarende styrker som primært lokale aktører. Ifølge hende er det netop ud fra erkendelsen af, at storpolitiske kompromisløsninger såsom resolutioner fra Sikkerhedsrådet ikke virker lokalt, at de internationale styrker begynder at se bort fra deres skriftlige indsættelsesgrundlag for til gengæld at forfølge en såkaldt “localism-strategy”.⁷¹

I det følgende afsnit beskriver forfatteren nærmere, hvordan bataljonen forholdt sig til uoverensstemmelsen mellem Vance-planen og den oplevede virkelighed, og hvad den konkret gjorde for at håndtere denne virkelighed, som tydeligvis ikke stemte overens med indsættelsesgrundlaget og Vance-planen. Denne lokale strategi fremkom både igennem bataljonens konkrete handlinger og gennem i forholdet mellem dens eksterne og interne kommunikation.

I den danske bataljons ansvarsområde var forudsætningerne efterhånden således, at man i juli 1992 kunne iværksætte Vance-planens anden fase. Fasen indebar bl.a., at bataljonen skulle overvåge serbernes placering af deres tunge våben i depoter. Disse depoter blev efterfølgende forsynet med et såkaldt dobbeltlås-

⁷⁰ Ian Johnstone, *Managing consent in contemporary peacekeeping operations*, 2011, p. 174.

⁷¹ Béatrice Pouligny, 2006, p. 140.

system, hvor den stedværende serbiske chef havde den ene af to nøgler, mens den danske bataljon havde den anden. Det ville derfor kræve begge nøgler for lovligt at få adgang til depotet.⁷² Jf. sin status som ikke-ankendt stat var RSK klart den svageste i forhold til kroaterne, og der eksisterede således en konstant risiko for, at Kroatien ville tvinge en reintegration af området igennem – også selvom UNPROFOR principielt set havde ansvaret for områdets sikkerhed. Det var derfor åbenlyst en god grund til, at RSK ikke ville slippe våbnene. En afvæbning ville reelt efterlade serberne forsvarsløse.

Blot få dage efter, at afvæbningsplanen skulle have været gennemført, stod det klart for bataljonen, at serberne ville yde modstand mod at aflevere de tunge våben. Selvom mange af de serbiske våben hurtigt blev placeret i depoterne, gav de lokale serbiske brigader bevidst forkerte informationer om deres planer for afleveringen af deres tunge materiel.⁷³ I et konkret eksempel fremstod den beskrevne interessekonflikt meget tydeligt da en lokal serbisk brigadechef meddelte bataljonen, at hans chefer i Knin-hovedkvarteret ikke ville lade ham demobilisere sin brigade, fordi ledelsen ikke stolede på FN's garantier om at beskytte den serbiske befolkning mod udefra kommende angreb.⁷⁴

I erkendelse af denne tendens valgte bataljonen diskret ikke at presse for meget på for at gennemføre demilitariseringen i et for hastigt tempo. Eksempelvis bemærkede bataljonens daværende chef for operationssektionen i et internt signal til de enkelte kompagnier, at de danske soldater skulle udvise "*stor takt og fleksibilitet*". Principperne i demilitariseringsplanen skulle efterleves, men måtte "*på ingen måde virke ydmygende*" for serberne.⁷⁵ Under et internt chefmøde i bataljonen dagen efter henstillede bataljonschef Nielsen desuden, at parterne skulle "*åndes i nakken*", men ikke "*pustes*", idet der "*af naturlige årsager*" var en "*vis nervøsitet hos alle*".⁷⁶ I bataljonens interne kommunikation henstillede man dermed til at følge en strategi, der utvivlsomt havde til formål at beskytte det lokale forhandlingsmiljø.

I bataljonens eksterne kommunikation til serberne fulgte den derimod stadig en politisk korrekt og officiel position ved at henvise til UNPROFOR's skriftlige grundlag. Nielsen prøvede således i ugerne efter fasens start at få demilitariseringen til at forløbe så problemfrit som muligt ved at tage kontakt til de lokale serbiske brigadechefer. I henvendelserne henviste bataljonschefen til Vance-planen samt de officielle forsikringer, som FN indledningsvis havde fået fra RSK's ledende politikere. Han understregede, at dette var grundlaget for samarbejdet mellem de lokale serbiske enheder og bataljonen, og at planens punkter skulle

72 O-BEF for iværksættelse af FASE 2. 9.7.1992. C9.

73 Daily SITREP. 6.7.1992. C9.

74 Withdrawal of the TDF BDE Dvor. 16.7.1992. C10.

75 Demilitarisering: Forholdsordre. 2.8.1992. C13.

76 Konklusionsreferat af CH-møde 09 JUL 1992. C10.

følges.⁷⁷ Bataljonens stab begyndte således at lægge sig et sted imellem den politisk-officielle og den lokale praktiske position, som tidligere er blevet konstateret eksisterende. Man var i bataljonen godt klar over, at opgaverne ikke kunne løses i det tempo, som FN forestillede sig, men man kunne samtidig ikke udadtil afvise Vance-planen.

Bataljonens relationer til lokalmiljøet blev yderligere plejet på forskellige måder efter demilitariseringens igangsættelse. Bataljonen indførte bl.a. en ændret praksis i sine arbejdsopgaver, hvilket illustreres ved følgende signal til bataljonens kompagnier fra bataljonens daværende stabschef, oberstløjtnant Lars-Erik Horup:

“Et antal tilfælde af uhensigtsmæssig optræden af UN-personel (dansk) ved CP har foranlediget lokale myndigheder til at beklage sig over den “herrefolksagtige måde” køretøjskontrollen foregår på. Idet kontingentet minder om, at UN’s arbejdsform er baseret på, at lokalbefolkningen opfatter UN’s virkemidler som både effektive og retfærdige, skal det indskræpes, at der ved køretøjskontrollen skal udvises megen omtanke og stor konduite. (...) Kontingentet ønsker en fortsat fornuftig og retfærdig optræden over for lokalbefolkningen.”⁷⁸

Horups signal udtrykker et interessant generelt perspektiv. Bataljonens implementering af Vance-planen skulle være effektiv, men samtidig fremstå retfærdig over for serberne. Signalet kan tolkes som, at lokalbefolkningen vurderede, at implementeringen ikke kunne være retfærdig og effektiv på samme tid. Derfor synes bataljonen at have tilpasset sig denne opfattelse ved i højere grad at opfordre til “retfærdigheden” frem for “effektiviteten”. Citatet viser desuden, at bataljonen rent faktisk inddrog lokalbefolkningens perspektiver med henblik på at sikre et fortsat godt forhold mellem dens egne soldater og serberne, i takt med at demilitariseringen pressede RSK.

Da bataljonens efterretningssektion senere på efteråret yderligere tilpassede bataljonens daglige arbejde, blev hensynene til relationen til de lokale serbiske chefer og forsvarsstyrker mere udtalt. I et internt signal beordrede bataljonens chef for efterretningssektionen de danske kompagnier til at se bort fra den påkrævede køretøjskontrol hos et antal navngivne serbiske officerer. Undtagelsen omfattede bl.a. chefen for de demobiliserede hjemmeværns-enheder samt RSK’s forbindelsesofficer til den danske bataljon. Ifølge ordren skyldtes ændringen bataljonens hensyn til det gode samarbejde mellem den selv og civile samt militære myndigheder i bataljonens ansvars- og interesseområde.⁷⁹

77 Disarmament of paramilitary Forces, civilians and soldiers. 15.7.1992. C10, Armament of Milicia and Borderpolice. Signal sendt til lokale politichefer d. 29.7.1992 og Access to Cerkezovac store. Signal til sektorhovedkvarteret d. 30.7.1992. Begge C12.

78 Personellets optræden på CP samt undersøgelse af køretøjer. 25.8.1992. C14. Original understregning. “CP” er en forkortelse for “check point”.

79 Kontrol af køretøjer. 20.10.1992. C17.

En uge før den beskrevne særbehandling blev sat i værk, var det, tilsyneladende mod forventning, lykkedes bataljonen at gennemføre et besøg ved et lokalt våbendepot. Omstændighederne ved besøget er interessante, idet de serbiske ledere i Knin indtil da havde nægtet bataljonen adgang til dette depot. Af situationsrapporten fra besøgsdagen fremgår det, at bataljonens besøg blev gennemført uden godkendelse fra selvsamme serbiske hovedkvarter og i stedet udelukkende med godkendelse af de to serbiske officerer, som ugen forinden var blevet undtaget fra den ellers påkrævede køretøjskontrol. Det blev i samme rapport bemærket, at besøget blev arrangeret "*as a gesture due to the good cooperation between the two parties.*"⁸⁰ Der blev altså ved denne begivenhed, som ved både tidligere og efterfølgende lejligheder, lagt særlig vægt på, at man var gået udenom sine øverste chefer for til gengæld via aktiveringen af sit lokale netværk at opnå resultater i lokalområdet.

En måned efter besøget i våbendepotet møder vi endnu engang de samme to serbiske officerer i bataljonens kilder. Den 24. november 1992 inviterede bataljonens chef fra august 1992, oberst Jens Greve en række myndighedspersoner fra RSK med til bataljonens medaljeparade, der skulle afholdes i starten af december 1992. På invitationens vedlagte gæsteliste ses de samme personer, som netop var blevet fritaget fra danskernes køretøjskontrol. Greve havde endvidere inviteret de serbiske borgmestre fra byerne Kostajnica og Dvor, samt et par andre embedsmænd fra RSK og yderligere én serbisk officer. Der optrådte ingen kroater på gæstelisten.⁸¹

Udover at pleje forholdet til de lokale militære og civile myndigheder kan de nævnte invitationer muligvis også have været et venligt svar på de invitationer, bataljonen forud havde modtaget fra serberne. I forbindelse med demilitariseringen var bataljonen eksempelvis i juli 1992 blevet inviteret til en af de lokale RSK-enheders afsluttende parader,⁸² og i september 1992 havde Kostajnicas borgmester inviteret Greve med til byens "*befrielsesdag.*"⁸³ Det fremgår ikke af kildematerialet, hvorvidt repræsentanter fra den danske bataljon deltog i disse arrangementer. I en senere kilde bemærkede Greve blot, at befrielsesdagen havde fundet sted.⁸⁴

Det var ikke hemmeligt for de øvrige FN-kontingenter eller sektorhovedkvarteret, at den danske bataljon inviterede serberne og vice versa. De sociale arrangementer blev vel at mærke iværksat på trods af viden om, at de selvsamme serbiske myndigheder i samme periode i stigende grad systematisk modarbej-

80 Daily SITREP. 13.10.1992. C18.

81 DANBAT medal parade 03 DEC 92. C23.

82 Konklusionsreferat af CH-møde 09 JUL 1992. C10.

83 Invitation. Modtaget d. 9.9.1992. Invitationen er sandsynligvis afleveret personligt til bataljonen, da den stadig lå i den originale kuvert. Ingen følgeseddel foreligger, men der er kvitteret for modtagelsen med kuglepen på kuverten. C21.

84 Situationen hos DANCON/UNPROFOR. Greves udkast til orientering om bataljonens situation. Forfattet d. 15.9.1992 og sendt til HOK d. 23.9.1992. C15.

dede Vance-planen og dermed bataljonens og de øvrige FN-bataljoners arbejde. Eksempelvis kunne bataljonen i samme periode konstatere, at RSK havde oprettet lokale myndigheder, som var bemyndiget til at tildele de fordrevne kroaters ejendomme, møbler og husholdningsartikler til boligløse serbere i området.⁸⁵

Selvom der ofte kunne konstateres tilfælde af chikane og modstand fra de lokale serberes side, udviste bataljonens officerer i stigende grad forståelse for serbernes situation. Greve har under sin tid som bataljonschef efterladt sig flere skriftlige udkast, vurderinger og breve, som belyser hans opfattelse af missionen i netop denne periode. Disse kilders indhold understreger især misforholdet mellem det skriftlige grundlag og virkeligheden i missionsområdet.

Ny front, nye problemer

I takt med at konflikten i Bosnien i løbet af sommeren 1992 eskalerede, åbnede der sig for alvor en ny front mod RSK. Serberne i bataljonens ansvarsområde blev med stigende hyppighed angrebet af muslimske snigpatruljer fra den såkaldte Bihac-lomme (i daglig tale også kaldet "muslimer-lommen") på den bosniske side af grænsen.

De lokale serbiske militære chefer bad derfor bataljonen om at øge sit "forsvar" af RSK, hvilket bataljonen flere gange måtte erkende ikke var muligt. Det gældende FN-mandat pålagde nemlig ikke danskerne noget ansvar syd for deres UNPA-område, og bataljonen kunne derfor officielt ikke gå ind i Bosnien og standse muslimernes angreb mod RSK.⁸⁶ På trods af FN's pålagte våbenembargo havde FN-observatører i starten af august 1992 kunnet konstatere, at de kroatiske styrker under operationer i Bosnien blev forsynet med udefra kommende kampvogne og MIG -jagerfly.⁸⁷ Sådanne efterretninger nåede utvivlsomt også de serbiske forsvarsstyrker i RSK. Serberne kunne dermed se, hvordan de på grund af den ringe forsyningsituation i Krajina blev stadig mere militært underlegne i forhold til deres kroatiske og muslimske modstandere, som tilsyneladende frit kunne hhv. modtage nye våbenleverancer og angribe dem fra den bosniske side.

Dette paradoks var ligeledes klart for bataljonens nye chef fra august 1992, oberst Jens Greve, der allerede to uger inde i sin chefperiode bemærkede, at serbernes fornyede frygt for kroatiske og muslimske angreb var den egentlige årsag til, at de konsekvent modarbejdede demilitariseringen.⁸⁸ Dette stod klart for både ham og FN, efter at sektorhovedkvarteret i starten af august 1992 havde afholdt møder med de lokale serbiske forsvarsstyrker. For eksempel meddelte en lokal serbisk officer den 13. august 1992, at siden FN-styrkerne, ifølge serberne, ikke

85 Allocation of former Croatian property to Serbian displaced persons in the UNPA-area. 20.11.1992. C23.

86 Minutes from meeting concerning coordination of the demilitarization in DVOR municipality. 24.7.1992. C12. Se også Withdrawal of "Green Berets". Signal fra bataljonen til TDF-hovedkvarteret i Dvor. C13.

87 Daglig INFOREP. 4.8.1992. NN.

88 Daily SITREP. 13.8.1992. C21.

Map M
Corps Boundaries and Headquarters in Croatia, January 1995

DI Cartography Center 753552A1 (R00446) 8-01

Placering af hhv. kroatiske, serbiske og muslimske enheder i Kroatien og Bosnien. Bihac-lommen er det blå-grønne område mellem byerne Bihac og Velika Kladusa.

kontrollerede mere end fem procent af territoriet, var RSK nødsaget til selv beskytte sin befolkning.⁸⁹ Få dage senere sendte Greve en personlig vurdering af situationen hjem til HOK. Greves vurdering giver et godt indblik i det strukturelle paradoks, som bataljonen nu befandt sig i; Vance-planens krav i spørgsmålet om serbernes demilitarisering var ganske klart ligesom disses åbenlyse behov for at

⁸⁹ Sector North Commander's conference with commanding officers and militia commanders on problem of militia weapon and use of TDF/camouflage uniforms held at headquarters Sector North on 13 August 1992. 21.8.1992. C21.

Dansk observationspost ved Divuša tæt på floden Una, der danner grænse mellem Kroatien og Bosnien (foto: Per Amnitzbøl Rasmussen).

modarbejde våbenafleveringen fremstod lige så klart for dem selv og bataljonen. Greve tilkendegav sin forståelse for, hvorfor serberne modarbejdede demilitariseringen og dermed bataljonens arbejde med at implementere Vance-planen. Han erkendte, at bataljonen (og UNPROFOR generelt) ikke var i stand til at beskytte serberne i RSK mod angreb fra de muslimske patruljer fra Bosnien. De muslimske enheder anvendte bl.a. geværer, hvorfor Vance-planens krav til serberne om at aflevere deres geværer, ifølge Greve, var *“helt ude af trit med situationen”*, som den var i bataljonens ansvars- og interesseområde.⁹⁰

Spillover-effekten fra den eskalerende borgerkrig i Bosnien påvirkede ikke kun serberne i bataljonens ansvars- og interesseområde. Flere gange i perioden blev også danske observationsposter beskudt fra både muslimske og serbiske personer fra den bosniske side af RSK's grænse.⁹¹ Den 13. september 1992 blev en observationspost ramt af et projektil fra den bosniske side af grænsen, og ved samme lejlighed måtte en dansk soldat for første gang under bataljonens indsættelse af fyre varselsskud for at standse chikanebeskydningen.⁹² Dagen før havde Greve endvidere meddelt HOK, at situationen i grænseområdet var spændt, og bataljonen vurderede, at kampene i dette område vil blive intensiveret de efterfølgende

90 Milicija bevæbning. 26.8.1992. C14.

91 Se for eksempel Daily SITREP. 27.7.1992. C12.

92 Særlig hændelse. Signal fra bataljonen til HOK d. 13.9.1992. C15. Se også Telefon-melding indtalt 13 SEP. Bilag til Pressemeldelse vedrørende særlige hændelser 12-13 SEP. C15.

dage. Bataljonen havde derfor forberedt den pågældende observationspost på at skulle kunne evakueres med kort varsel.⁹³

Få dage senere, den 15. september 1992, sendte Greve endnu en personlig vurdering af situationen i bataljonens område hjem til HOK. På rapportens følgesedel bad Greve HOK om at viderebringe hans vurdering til de pårørende hjemme i Danmark. Orienteringen skulle enten ske direkte eller via de landsdækkende aviser. Han mente, at bataljonens kontakt til Danmark i forvejen var "sparsom", og idet der var en vis risiko forbundet med FN-tjenesten, ønskede han med denne skriftlige vurdering at bidrage til "læsernes egen vurdering af netop risikoen".⁹⁴ I selve vurderingen understregede Greve, ligesom hans kolleger før ham havde gjort lige siden indsættelsen i marts 1992, at eksistensen af RSK vanskeliggjorde UNPROFOR's muligheder i området:

*"Kroatien bebrejder FN, at aftalen [Vance-planen] ikke er gennemført. Serberne hævder på deres side – med rette – at UNPROFOR ikke er i stand til at beskytte den serbiske befolkning i Pink Zonerne mod overgreb fra patruljer, som kan sendes ind over våbenstilstandslinjen. En egentlig bevogtning af grænserne ville nemlig kræve en betydeligt større FN-styrke og desuden en udvidelse af UNPROFOR's mandat, som alene dækker UNPA'erne. Hidtil er det gået helt godt, hvad enten det nu skyldes kroatisk tålmodighed eller mangel på styrke til at indlemme Pink Zonerne med magt."*⁹⁵

Efter at Greve længere fremme i sin tekst havde redegjort for de problemer, som hans bataljon og FN for nyligt havde fået i forbindelse med kamphandlingerne i det nordlige Bosnien, hvor der endnu ikke var indsat FN-styrker, vurderede han til slut, at: *"Vi håber, at en bataljon meget snart må blive sat ind til beskyttelse af den muslimske enklave nord for Bihac. Det, føler vi, vil kunne bidrage til stabilisering i et område, som umiddelbart synes meget truet i vor nærhed, selv om det ikke afhjælper striden om den UNPA, vi selv sidder i..."*⁹⁶

93 Særlig hændelse. 13.9.1992. C15.

94 Situationen hos DANCON/UNPROFOR. Greves oprindelige udkast til orientering om bataljonens situation. Forfattet d. 15.9. 1992 og sendt til HOK d. 23.9. 1992. C15. Godt to uger efter blev størstedelen af Greves udkast publiceret i HOK's eget tidsskrift, *HOK Information*. Ved at sammenligne Greves udkast med HOK's endelige version kunne det konstateres, at HOK i den offentliggjorte version af Greves vurdering har slettet og ændret i en stor del af Greves originale udkast. Grunden til dette var sandsynligvis, at HOK ønskede at underspille den bosniske konflikts påvirkning på den danske bataljon. Diskussionen af, hvorfor HOK manipulerede efterretningerne og dermed vildledte offentligheden, er særdeles interessant, men kontroversen ligger uden for artiklens fokus og vil derfor ikke blive behandlet yderligere i denne undersøgelse.

95 Situationen hos DANCON/UNPROFOR. Greves udkast til orientering om bataljonens situation. Forfattet d. 15.9.1992 og sendt til HOK d. 23.9.1992. C15.

96 Situationen hos DANCON/UNPROFOR. Greves udkast til orientering om bataljonens situation. C15.

Bataljonen forsøgte dog at være proaktiv i med hensyn til at nedbygge spændingerne mellem muslimerne og RSK. Således brød bataljonen med FN's forudbestemte (og for parterne ikke gyldige) administrative grænser og tilpassede i stedet sin praksis, så den stemte bedre overens med den virkelighed, som både den selv, RSK og muslimerne opererede i. I starten af oktober 1992 afholdt bataljonens Delta-kompagni, som lå tættest på det uroplagede grænseområde ved Bihac-lommen, eksempelvis et "uofficielt møde" med repræsentanter for de serbiske og muslimske militære enheder. Mødet blev arrangeret sammen med et lokalt FN-observatorhold, og det lykkedes at opnå en lokal våbenhvile.⁹⁷

Erkendelsen af Vance-planens utilstrækkelighed syntes i løbet af 1992 at være blevet så etableret, at dette nu blev normalbilledet, og bataljonen begyndte således at indføre denne erkendelse i sine skrivelser. At den lokale strategi blev dominerende i bataljonens dagligdag kan eksemplificeres ved at se nærmere på, hvordan bataljonen i mere eller mindre officiel grad implementerede dette i sin interne kommunikation. Den 13. september 1992 fik bataljonen en ny operationsbefaling, hvis indhold tydeligt viser, hvordan Vance-planen efterhånden fremstod helt eller delvis ugyldig i bataljonens lokale dagligdag. Under punktet om danskernes samarbejde med de lokale (serbiske) myndigheder blev det bemærket, at befalingens bestemmelser var "udtryk for slutmål", og at mellemfaldende delmål skulle søges opnået i takt med fremgangen i de politiske forhandlinger. Herefter fulgte nitten bestemmelser, der alle relaterede sig til serbiske civile og militære myndigheder. Det fremgik bl.a., at de serbiske paramilitære grænsepolitienheder jf. Vance-planen officielt ikke måtte bære andet end pistoler. Men i og med at man ikke havde nået til nogen "reel enighed", betød virkeligheden, at geværer og maskinpistoler alligevel stadig måtte accepteres.⁹⁸

Denne udvikling syntes måske mest udtalt i en kilde dateret den 8. oktober 1992, hvor bataljonens daværende stabschef, oberstløjtnant Lars-Erik Horup, sendte et cirkulære ud til alle bataljonens chefer. Det fremgår af kildeteksten, at Horups bevæggrund for at udsende cirkulæret var, at den næstkommanderende for Bravo-kompagniet havde bedt bataljonens stab om at få tilsendt en kopi af Vance-planen. Anmodningen skyldtes sandsynligvis, at man i dette kompagni (og sandsynligvis i bataljonens andre kompagnier) dagligt havde svært ved at implementere og forklare Vance-planens centrale punkter over for lokalbefolkningen. Som svar skrev Horup derfor følgende ud til hele bataljonen:

"[Vance-]planen er som bekendt den egentlig årsag til, at UNPROFOR blev oprettet. Derfor er den et interessant dokument at have læst igennem som historisk baggrundsmateriale for vores indsættelse i UNPA'erne. (...) Uanset hvor godt et kendskab, den enkelte skaffer sig til indholdet af Vance-planen, kan og må den

97 Møde mellem muslimske og serbiske ledere. 4.10.1992. C21.

98 Bilag 5 til OBEF nr. 1. Retningslinjer for genkendelse, samarbejde og kontrol af TDF, Milicija og Special Milicija indenfor DANCON/UNPA. C15.

IKKE BRUGES I FORBINDELSE MED DE LOKALE FORHANDLINGER, der foregår på "lavt plan" (undskyld udtrykket!) som led i jeres almindelige dagligdag i kompagniområderne. Planen er ren storpolitik og skal behandles som sådan. (...) Lad jer derfor aldrig blive fanget af en diskussion om Vance planen. Grundlaget for jeres arbejde er ene og alene den til enhver tid gældende operationsbefaling (...) evt. suppleret med diverse direktiver vedrørende særlige forhold. Ikke andet!"⁹⁹

Horup havde teknisk set ikke uret i, at bataljonens arbejde havde sit udgangspunkt i den gældende operationsbefaling; sådan er det jo typisk i enhver militær mission. Man bør alligevel bemærke stabschefens så klare afvisning af Vance-planen, der ifølge stabschefen efterhånden blot var blevet til et uvæsentligt og irrelevant udtryk for den storpolitik, som havde sendt ham selv og hans soldater til Kroatien.

Horups cirkulære afdækker desuden et andet interessant perspektiv. Som tidligere vist var bataljonens henvendelser til RSK-myndighederne normalt karakteriseret ved, at man med hjemmel i Vance-planen forsøgte få dem til at samarbejde. Horups cirkulære støtter hypotesen, at bataljonen internt og på et ikke offentliggjort niveau pragmatisk tilpassede sine handlinger, og hvor dens kompagnier blev beordret til bevidst at se bort fra Vance-planen til fordel for i det daglige arbejde at forfølge den uofficielle linje.

Denne tendens synes ikke kun at have præget den danske bataljon, men kan også registreres ved at se på sektorhovedkvarterets fortolkning af Vance-planen i forhold til RSK's eksistens. I slutningen af 1992 begyndte sektorhovedkvarteret tilsyneladende at nå samme erkendelse som bataljonen. Efter at RSK og den bosnisk-serbiske pendant, "*Republika Sprska*" i november 1992 indledte et militært samarbejde, blev den militære logistik mellem disse to ikke-anerkendte stater et problem for UNPROFOR. Serbiske militære og paramilitære enheder begyndte i stigende omfang at krydse UNPA-grænsen ind til Bosnien. Problemet opstod, fordi Vance-planen, da den blev forfattet, ikke havde forudset, at dette ville kunne ske. Selve problemet opstod, når disse enheder forsøgte at komme tilbage til UNPA-områderne på den kroatiske side af grænsen, idet Vance-planen ikke tillod militære eller bevæbnede grupper at passere ind i de beskyttede områder.¹⁰⁰ Den 25. december 1992 modtog bataljonen alligevel ordre fra sektorhovedkvarteret om at tillade adgang til området for 150 medlemmer af en serbisk enhed fra den bosniske side af grænsen. Bataljonens reaktion viser endnu engang, at den differentierede det lokale fra det højere politiske niveau. Efter modtagelsen af hovedkvarterets ordre understregede Greve over for hovedkvarteret, at en sådan ordre jo var i direkte modstrid med Vance-planens holdning til spørgsmålet.¹⁰¹

⁹⁹ Vance Planen. 8.10.1992. C18. Horups egne originale versaler, parenteser og understregninger.

¹⁰⁰ Bilag 3 til DANCON 2 månedsrapport vedr. DEC 92. INFO-tjeneste. C25.

¹⁰¹ Serbian X-ing request for 150 Milicijamen. 26.12.1992. C37.

På den ene side understregede bataljonen altså, at sektorhovedkvarteret ikke selv fulgte Vance-planen og gjorde konstant RSK-myndighederne opmærksom på, at Vance-planen skulle følges. På den anden side opfordrede bataljonen, som vist, internt sine egne kompagnier til at se helt bort fra Vance-planen for at få lokale aftaler igennem. Den 6. januar 1993 kom en rettet version af den beskrevne operationsbefaling fra september. Befalingen viste yderligere bataljonens noget ambivalente forhold til Vance-planens indhold:

“Nedennævnte retningslinjer er at betragte som midlertidige, idet UNPROFOR og hermed også DANCON gennem videre forhandlinger forsøger at implementere VANCE-PLANEN fuldt ud. (...) Jf. VANCE PLANEN anerkendes “Republikken Serbisk Krajina’s” brug af GM (grænse-militia) ikke. Forhandlingssystemet har dog ikke kunne nå frem til en acceptabel løsning, hvorfor GM stadig findes.”¹⁰²

Med en lettere omskrivning illustrerer overstående citat den kernekonflikt, som dikterede bataljonens oplevede virkelighed ved udgangen af 1992 og starten af 1993. Jf. Vance-planen eksisterede RSK ikke og den ikke-anerkendte stats krav på anerkendelse samt dens brug af væbnet magt var dermed også at betragte som illegitim. Men FN-systemet havde, som det efterhånden var tydeligt for alle niveauer i bataljonen, ikke kunnet nå frem til en acceptabel løsning. Det var grunden til at RSK’s væbnede styrker og grænser stadig eksisterede, hvilket, som vist, ændrede vilkårene for bataljonens arbejde totalt. Denne udvikling var naturligvis gunstig for RSK-ledelsen; på trods af, at deres stat endnu ikke havde opnået international anerkendelse, viste FN-styrkernes fleksible tolkning af Vance-planen, at UNPROFOR i det mindste kunne bidrage til opretholdelsen af RSK’s status-quo – præcis den funktion som Milosevic havde tiltænkt FN-styrken, da han anmodede FN om hjælp tilbage i 1991.

Bataljonsledelsens lokalforankrede fortolkning af Vance-planen førte tilsyneladende til en vis forvirring internt i bataljonen. Den midlertidige tilgang til RSK-spørgsmålet fik nogle dage senere et af bataljonens kompagnier til at skrive til bataljonens hovedkvarter, idet kompagnichefen mente, at den af bataljonen foreslåede gradvise gennemførelse af Vance-planen og de midlertidige bestemmelser betød for mange fortolkningsmuligheder i kompagniernes praktiske udførelse af operationsbefalingens bestemmelser. Kompagnichefen havde især problemer med bataljonens tilladelse til serberne om at måtte benytte bestemte våbentyper, som ellers ifølge Vance-planen var forbudt.¹⁰³ Der foreligger i arkivet intet svar fra bataljonen på kompagniets henvendelse, men ud fra det resterende kildema-

102 Bilag 5 til OBEF nr. 1. 1. rettede (6. januar 1993). Retningslinjer for genkendelse, samarbejde og kontrol af TO, GM og CM inden for DANCON AOR. C25. GM er en forkortelse for “grænse militia”.

103 Operationsbefaling nr. 1. 14.1. 1993. C20.

teriale tyder det ikke på, at hovedkvarteret ændrede sit syn på sagen og man insisterede stadig ikke på at konfiskere serbernes "forbudte" våben.

Greves sidste budskab

Ved udgangen af 1992 var RSK's eksistens endnu ikke for alvor blevet truet af den kroatiske regering, hvis ønske om en reintegration af de serbisk-kontrollerede områder ellers klart pressede serberne. Tværtimod synes RSK i løbet af 1992 at have haft held med sin status quo-strategi, hvilket ikke mindst skyldes, at UNPROFOR og hermed den danske bataljon i høj grad måtte arbejde på RSK's præmisser. At Greves tid som bataljonschef havde været præget af mange besværligheder, kan også fornemmes i to af de sidste skriftlige kilder fra hans tid som bataljonschef.

Få uger før Greve afgik som bataljonschef, gav han en lukket briefing til daværende udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen under dennes besøg ved bataljonen. Det var i første uge af januar 1993. Greve valgte en lukket briefing "*på grund af et par personlige opfattelser og en del mere faglige vurderinger af forholdene omkring [hans] styrkes muligheder, risikomomenter og begrænsninger*", der efter hans mening krævede "*en vis klassificering*".¹⁰⁴ At Greve anså det lokale forhandlingsmiljø som altafgørende for bataljonens arbejde, var tydeligt. Han bemærkede bl.a. at: "*(...) det er faktisk de mest umulige ting, vi er kommet igennem med. På kompagnichef niveau har vi etableret lokale fredsftaler – som holder! Og vi har etableret "hotlines" og møder, hvor modstanderne har kunnet tale sammen, sådan at spændinger har kunnet drosles ned.*"¹⁰⁵

Greve bemærkede overordnet, at bataljonen, gennem sit samarbejde med de lokale serbiske militære og civile myndigheder, havde oparbejdet et "*betydeligt kendskab til serbisk mentalitet, tænkning og handlemønstre*". Han understregede dog, at denne betragtning ikke var ensbetydende med accept eller forståelse for serbernes problematiske optræden. Ifølge chefen var der dog behov for en nuancering i både opfattelsen og ikke mindst kritikken af serberne, såfremt der skulle opnås resultater i området. Greve bemærkede, at det var helt afgørende at sætte sig ind i områdets etniske fordeling og forstå betydningen af denne fordeling. Dette var utvivlsomt en henvisning til, at der på det tidspunkt stort set kun var serbere tilbage i de serbisk-kontrollerede områder.

Greve var derimod ikke optimistisk i forhold til UNPROFOR-missionen i sig selv. Han understregede overordnet, at en del af UNPROFOR's opgaver ikke kunne løses af FN-soldaterne. De internationale militære styrker kunne måske nok medvirke til at skabe den nødvendige ro til en politisk forhandlingsløsning, men var ikke i stand til at implementere resolutioner, der ikke blev fuldt anerkendt af konfliktens parter. Greve henviste især til de serbiske myndigheder, som

104 Briefing text in Danish language. Afsendt fra bataljonen d. 9.1.1993. C25.

105 Ibid.

modarbejdede Vance-planen ved at flytte personer ind i de fordrevne kroaters huse, samt deres modvilje mod at forlade de "lyserøde" zoner, hvilket klart var et krav fra Sikkerhedsrådets resolution 762 fra juni 1992. Greve afsluttede sin trykte del af briefinggen med at kommentere mulighederne og begrænsningerne for den danske bataljon og for UNPROFOR generelt. FN måtte "i uhyggelig grad" operere på parternes præmisser, og bataljonen kunne ikke forhindre brud på våbenhvilen, men derimod blot konstatere dem. Bataljonens magtmidler tillod ikke konfrontation med parterne, og Greve anså bataljonen for værende "særdeles sårbar", idet man dårligt nok var i stand til at evakuere sit eget personel og materiel, såfremt dette måtte blive nødvendigt.¹⁰⁶ Det fremgår af teksten, at Greve nævnte dette for at fremhæve forskellen mellem den fredsbevarende og den fredsskabende indsats: "Vi er helt ude af stand til at gå fra denne opgave over i en fredsskabende. Vi har intet luftværn, intet panser, ikke en kanon og intet bromateriel."¹⁰⁷

På briefingens følgeseddel har Greve med kuglepen noteret nogle interessante betragtninger rettet til briefingens alternative modtager, den danske stabchef i UNPROFOR-hovedkvarteret i Zagreb. Det fremgår, at briefinggen gav anledning til en uddybende diskussion mellem Ellemann-Jensen og Greve. Bataljonschefen blev først bedt om en "vurdering af UNPROFOR's muligheder for at imødekomme kroaternes krav". Dette henviste utvivlsomt til den kroatiske regerings endeløse krav og protester til FN over, at FN stadig ikke havde sikret Kroatien kontrollen med de serbisk-kontrollerede områder. Greve svarede, at mulighederne var "meget begrænsede", og at "vi er ved at gøre UNPROFOR til gidsel for interne kroatiske politiske problemer".¹⁰⁸ Herefter blev Greve bedt om at vurdere risikoen, hvis man "strammede" i Bosnien. Dette refererer formentlig til sikkerhedsrisikoen for den danske bataljon, såfremt FN pålagde rest-Jugoslavien yderligere sanktioner, subsidiært indsættelsen af NATO-fly til bombningen af de bosniske serbere. Greve svarede: "Hævn er stensikker – og den vil blive rettet mod FN styrker."¹⁰⁹

RSK's særlige status var ligeledes temaet i en samtidig vurdering fra Greve, hvori han skrev, at:

*"[d]et delikate i denne situation er ikke mindst, at den ene aftalepart i Vance-planen (...) nu er substitueret ved en ikke-anerkendt ministat, hvis myndigheder i høj grad er en realitet for FN-styrken. Staten henholder sig til væsentlige dele af Vance-planen, som ikke er justeret, og nyder derfor FN beskyttelse, men den er bestemt ikke indstillet på en kroatisk tilbagevenden."*¹¹⁰

106 Ibid.

107 Ibid.

108 Ibid.

109 Ibid.

110 Situationen ved DANCON 2/UNPROFOR – December 1992. Hærnyt 1/1993

I samme vurdering noterede Greve ligeledes den konstaterede spill-over effekt af konflikten mellem Kroatien og Bosnien og understregede, at dette uforudsete element oprindeligt ikke var indregnet i de fredsbevarende styrkers indsættelsesgrundlag.¹¹¹

Hvad der er tydeligt at læse ud af Greves mange vurderinger fra især slutningen af hans chefperiode, er bataljonschefens erkendelse af RSK's store betydning for den måde, UNPROFOR-missionen havde udviklet sig. Selvom Greve ikke nødvendigvis anså RSK som en legitim part i traditionel forstand, veg han ikke tilbage fra at konstatere, at den ikke-anerkendte stat og dens væbnede enheder i høj grad var en realitet og i lige så høj grad prægede bataljonens (og UNPROFOR's) chancer for at implementere Vance-planens punkter. Det synes ligeledes klart, at Greve i højere og højere grad havde mistet troen på, at det efterhånden overhovedet gav nogen mening at have de internationale styrker placeret i Kroatien. Rationalet bag bataljonens skift til en mere lokal strategi skal derfor formentlig forklares som et resultat af RSK's gentagne afvisninger af centrale elementer i Vance-planen. Disse afvisninger syntes igen at være blevet foranlediget af de lokale serbiske enheders frygt for muslimske eller kroatisk angreb på deres ikke-anerkendte stat.

Kroatiens første offensiver: 1993

*"The Croat attack put everything back to zero."*¹¹²

(Generaløjtnant Chenicheri Satish Nambiar, øverste chef for UNPROFOR, marts 1992 - marts 1993)

Med udsigten til, at Sikkerhedsrådet ville forlænge UNPROFOR's tilstedeværelse i de serbisk-kontrollerede områder, blev den kroatiske regering mod slutningen af indsættelsesperiodens første år mere og mere tilbageholdende i forhold til at acceptere denne udvikling. Efter næsten et år med FN's tilstedeværelse havde kroaterne stadig ikke opnået kontrollen med den del af Kroatien - mere end en tredjedel - som den ikke-anerkendte stat RSK omfattede og ikke mindst kontrollerede militært. For kroaterne betød den efterhånden permanente tilstedeværelse af blå hjelme i disse områder, at serberne, via UNPROFOR, indtil videre havde været i stand til at forhindre Kroatien i at håndhæve deres ret til territorial integritet langs de gamle føderale grænser.

Den 22. januar 1993, mens forhandlingerne om forlængelsen af UNPROFOR's mandat stadig pågik i Sikkerhedsrådet, slap Kroatiens tålmodighed op. Uden at varsle FN gennemførte den kroatiske hær en offensiv mod serbiske stillinger i Sektor Syd, hvor man erobrede den strategisk vigtige Maslenica-bro og fik presset serberne tilbage. Serberne reagerede omgående ved at hente alle deres tunge

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Gengivet i Ekwall-Uebelhart, p. 37.

våben ud af våbendepoterne – de samme våben, som UNPROFOR siden sommeren 1992 med stort besvær havde fået samlet ind!

Januar-offensiven betød desuden, at Sikkerhedsrådets resolutioner fra og med resolution 807 ændrede ordlyd. Teksterne blev nu mere eksplicite i at udpege RSK som hovedproblemet for UNPROFOR's muligheder for at implementere Vance-planen.¹¹³ I modsætning til Vance-planen og de indledende resolutioner fra 1991 og 1992 opfordrede Sikkerhedsrådet desuden heller ikke længere til, at der nødvendigvis skulle findes en politisk løsning på det serbiske spørgsmål i Kroatien. I stedet blev resolutionerne mere eksplicite i forhold til at insistere på Kroatiens territoriale integritet.¹¹⁴ Endelig betød januar-offensiven, at Sikkerhedsrådet ikke længere forlængede UNPROFOR's mandat med et år ad gangen men i stedet blot med få måneder.¹¹⁵

Den kroatiske offensiv og de deraf afledte resolutioner fra Sikkerhedsrådet fik hurtigt indflydelse på FN-styrkerne på landjorden. Få dage efter offensiven vedtog Sikkerhedsrådet resolution 802, der pålagde kroaterne at trække sig tilbage fra de erobrede UNPA-områder, og serberne blev bedt om at levere de tunge våben tilbage i depoterne samt afholde sig fra at true UNPROFOR-styrkerne.¹¹⁶ Som herunder vil blive vist, synes ingen af disse henstillinger at have gjort indtryk på de nu endnu mere pressede serbere. Januar-offensiven og de efterfølgende resolutioner overbevidste nemlig RSK-myndighederne om, at deres oprindelige kritik af Vance-planen havde haft sin berettigelse, idet UNPROFOR under offensiven ikke havde kunne beskytte de serbisk-kontrollerede områder mod kroaternes angreb.¹¹⁷ Kroaternes angreb førte således til et alvorligt imagemæssigt nederlag for den serbiske befolkning i RSK.¹¹⁸ De serbiske enheder i RSK følte sig derfor tvunget til i resten af 1993 at opretholde et konstant højt mobiliseringsniveau, hvilket selvsagt fik stor indflydelse på den danske bataljons handlemuligheder og ikke mindst på dens opfattelse af missionen som helhed.

På trods af, at det kroatiske angreb ikke havde fundet sted i den danske bataljons ansvarsområde, startede lokale serbiske enheder dagen efter angrebet en komplet mobilisering, hvor alle de indsamlede tunge våben blev trukket ud af de FN-overvågede depoter, herunder fem T55-kampvogne.¹¹⁹ Få dage efter meddelte en lokal serbisk officer, at danskerne kun måtte køre på de veje, der blev udpeget af RSK-enhederne. Dette fik straks Greve til at meddele sektorhovedkvarteret, at såfremt hans bataljons bevægelsesfrihed var så indskrænket, som RSK lod ham

113 Trbovich, p. 302f.

114 Ibid., p. 302.

115 Spyros Economides & Paul Taylor, *Former Yugoslavia*, 2007, p. 78. Resolution 815 forlængede mandatet indtil slutningen af juni 1993.

116 Kathia Légaré & Lisa Tanguay: *Use of force by UN peacekeepers: Application of the Medak Agreement in September 1993*, 2009, p. 72.

117 Marcus Tanner, *Croatia: A nation forged in war*, 1997, p. 288.

118 Légaré & Tanguay, p. 72.

119 Speciel SITREP. 23.1.1993. C35.

forstå, måtte hans styrkes tilstedeværelse i Kroatien betragtes som ligegyldig.¹²⁰ Greve klagede desuden til den lokale serbiske chef, som dog forsikrede at restriktionerne ikke ville komme til at være så omfattende som først annonceret.¹²¹ Allerede samme dag viste det løfte sig dog ikke at holde. En serbisk kaptajn forklarede danske soldater fra Alfa-kompagniet, at de ville blive dræbt, såfremt de kørte på andet end hovedvejene. Blot få dage efter fik bataljonens personel yderligere dødstrusler pga. af deres patruljering i ansvarsområdet.¹²²

Perioden efter januaroffensiven førte generelt til en stigende pessimisme i de danske rækker. Kort før Greve i februar 1993 overdrog kommandoen til oberst Jan Scharling, gav han endnu en offentlig vurdering af den fredsbevarende missions udvikling, som den så ud fra soldaternes side: "*Selvom FN-styrkerne overvåger (nye) våbenstilstandslinier og grænser, bekræfter tiden efter 22. januar den overordnede erfaring, at FN-styrken arbejder på parternes – og ikke FN's – præmisser.*"¹²³

En illustration af, at bataljonen herefter måtte arbejde på især serbernes præmisser, var – sandsynligvis pga. de førnævnte dødstrusler – da bataljonen henstillede til kompagnierne, at de skulle undgå at registrere de serbiske enheder i felten, da dette kunne medføre yderligere begrænsninger i bataljonens bevægelsesfrihed. Staben argumenterede, at denne fremgangsmåde ville være mest beroligende og sikrest for alle parter.¹²⁴ Som sin forgænger måtte nu også Scharling relativt kort tid inde i sin chefperiode konstatere, at bataljonen i høj grad måtte indordne sig under serbernes ønsker. I slutningen af februar 1993 afholdt han et møde med to serbiske oberstløjtnanter, som havde ansvaret for hhv. en "*brigade*" og et "*korps*" i det danske ansvarsområde. Scharling havde nogle dage forud for mødet modtaget en udskrift af resolution 807 og havde med kuglepen sat udråbstegn ud for fire af Sikkerhedsrådets henstillinger til parterne:

*"Henstillingen til alle parter om generelt at følge Vance-planen
At parterne ikke måtte opstille enheder tæt på UNPROFOR's installationer
At UNPROFOR skulle sikres fuld bevægelsesfrihed
At parterne (især serberne) skulle samarbejde med UNPROFOR om at genindsamle de tunge våben, man havde trukket ud efter den kroatiske offensiv en måned før."*¹²⁵

Scharling startede mødet med at informere de to oberstløjtnanter om resolutionens indhold. Med hensyn til bataljonens begrænsede manøvrerum svarede den ene serbiske oberstløjtnant, at serberne "*ville forsøge*" at overholde resolutionen,

120 Speciel SITREP. 26.1.1993. C35.

121 Daglig INFOREP. 27.1.1993. C35.

122 Daily SITREP 27.1.1993. C35 og MIL INFO SUMMARY. 4.3.1993. C26.

123 Oplevelser fra DANBAT 2/UNPROFOR. Hærnyt 2/1993.

124 Orienteringsmeddelse. 28.1.1993. C20.

125 Mandatforlængelse for UNPROFOR til 31.3.1993. Afskriften af resolutionen med Scharlings håndskrevne notater var vedlagt mødereferatet som bilag. C20.

men at der var “*visse ting*”, man ønskede en ændring af. Han henviste til, at situationen ikke var som før kroaternes offensiv, og det måtte den danske bataljon indstille sig på. Dog var serberne meget interesseret i at vide, om Scharling ville lade bataljonen blive i området, såfremt der opstod nye kamphandlinger. Da den danske bataljonschef svarede, at han umiddelbart regnede med, at dette var tilfældet, virkede serberne, ifølge mødereferatet, glade.¹²⁶

Som referatet viser, var bataljonen tydeligvis blevet et værn mod yderligere kroatiske angreb. Danskerne var værdifulde gidsler, hvis tilstedeværelse i stadig højere grad kun tjente RSK interesser. Scharling kunne således i sin første månedsrapport som bataljonschef – og som sin forgængers talrige kritiske vurderinger – meddele, at såfremt de omfattende restriktioner ikke blev fjernet, gav bataljonens tilstedeværelse i området ingen mening.¹²⁷

Kroatiens første forsøg på en delvis reintegration af RSK betød samtidig, at mange beslutninger ikke længere kunne træffes på et lokalt niveau, som bataljonen tidligere havde haft stor glæde af. I starten af marts 1993 rapporterede et af bataljonens kompagnier, at det havde været genstand for kritik fra den tilbageværende kroatiske befolkning i byen Sunja (på grænsen mellem Kroatien og RSK). Kroaternes påstand, at bataljonen for at beskytte serberne havde ladet dem hente deres tunge våben i de aflåste depoter. Desuden kritiserede de generelt UNPROFOR for at acceptere de restriktioner, som serberne pålagde de fredsbevarende styrker. Kritikken var uretfærdig. Det er allerede blevet vist, hvordan bataljonen vurderede udtrækningen af våben i januar 1993 som en markant tilbagegang for missionen. Det er ligeledes blevet vist, at bataljonen ofte protesterede over de mange restriktioner. Det fremgår sågar af kildematerialet, at det var sektorhovedkvarteret, som efter den kroatiske offensiv havde lavet en aftale med serberne om delvist at acceptere visse restriktioner.¹²⁸

Der er ingen tvivl om, at det kroatiske angreb i januar 1993 medvirkede til RSK's voksende belejringsmentalitet. Dette blev endvidere styrket af, at konflikten nu havde været så lang tid. I Forsvarets Efterretningstjenestes vurdering for marts 1993 noterede man sig, at krigens lange forløb betød, at forsoning og fornuftig forhandling syntes “*yderst vanskelig at opnå*”. Den negative udvikling blev efter tjenestens vurdering forstærket af en intens strøm af RSK-styret propaganda, der fungerede som en væsentlig kilde til løgne om modparten.¹²⁹ Mange vigtige diskussioner og beslutninger fandt således sted på højere politiske niveauer, hvor den danske bataljon tilsyneladende ikke kunne trænge igennem. Dette var ikke kun tilfældet internt i FN-systemet men kom også til udtryk under en serbisk propagandakampagne mod bataljonen i løbet af foråret 1993.

126 Referat af CH/DANBAT møde med CH/Kostajnica BDE and CH/E Korps Banja. 26.2.1993. C20.

127 DANBAT/UNPROFOR månedsrapport FEB 1993. 7.3.1993. C20.

128 Opdateret briefing for DANCON/UNPROFOR. 8.3.1993. C20 og DANBAT comments on protest of 23 FEB 1993. 3.3.1993. C26.

129 Efterretningsoversigt marts 1993, s. 24. FE.

Umiddelbart ville man forvente, at når der henvistes til “*modparten*”, drejede det sig om den kroatiske (eller muslimske) side af konflikten. Men i dette tilfælde begyndte RSK tilsyneladende at rette deres kampagne mod den danske bataljon. Dette blev især tilfældet efter endnu et kroatisk angreb mod RSK i den danske bataljons nærområde i begyndelsen af marts 1993, hvor den kroatiske hær angreb ind over floden Sava omkring landsbyen Blinjski Kut i grænseområdet mellem Kroatien og RSK.¹³⁰ Sidst i april 1993 lykkedes det sektorhovedkvarteret at få en aftale på plads om en sikkerhedszone omkring netop denne landsby. Selvom man fik en aftale igennem, viste kroaternes angreb endnu engang RSK-myndighederne, at den kroatiske regering var villig til at løse “*det serbiske problem*” med militære midler.¹³¹

Efter det kroatiske angreb i marts 1993 indtog RSK’s myndigheder en endnu mere uforsonlig holdning til bataljonen. Gennem offentlige og ikke-offentlige protester intensiverede RSK deres nedvurdering af danskernes arbejde. Interessant nok havde protesterne sjældent deres udgangspunkt i lokalmiljøet, men blev udsendt fra RSK’s højere politiske og militære niveauer. Den første i rækken af protester blev modtaget den 25. marts 1993, hvori serberne anklagede bataljonen for at køre på “*forbudt område*”, systematisk at indsamle efterretninger om serbernes bevægelser samt at rapportere disse oplysninger over FN’s radio- og telefonnet.¹³² Den daværende chef for sektorhovedkvarteret, den danske brigadegeneral Bjarne Hesselberg, afviste serbernes anklager; UNPROFOR var politisk neutral og var indsat i området for at skabe forudsætningerne for en politisk løsning af konflikten. Danskernes aktiviteter kunne derfor ikke karakteriseres som spionage. Desuden henstillede Hesselberg til serberne om at følge de seneste FN-resolutioners påbud om at give UNPROFOR fuld bevægelsesfrihed og ikke placere soldater tæt ved danske checkpoints og observationsposter. Han frygtede nemlig, at dette fejlagtigt ville kunne opfattes som samarbejde mellem UNPROFOR og serberne, og i yderste konsekvens få kroater eller muslimer til at skyde mod disse poster og dermed bringe FN-soldaterne i fare.¹³³

Få dage senere måtte bataljonen indstille sig på, at forholdene virkelig havde ændret sig. De første dage af april 1993 sendte bataljonen flere protester til lokale serbiske militærenheder, hvori den beklagede, at det gode samarbejde med serberne tilsyneladende havde ændret sig markant, efter at serberne begyndte at kræve bataljonens køretøjer gennemløst. Den 1. april 1993 protesterede Scharling således til den serbiske Petrinja-brigade, hvorfra ordren om at gennemløse bataljonens køretøjer var kommet.¹³⁴ Dagen efter sendte bataljonen en lignende

130 Bjarne Hesselberg, *Balkan er stadig et uroligt område*, 2006, p. 73.

131 The attack from SN AOR into B-HAC Pocket. 1.5.1993. BH.

132 Klage over DANBAT fremført af TO Banja. 26.3.1993. C26

133 Orientering om CH/SEKTOR NORD møde med TO Banja. 27.3.1993. C26.

134 Protest. Sendt til CO/31 Petrinja Bde d. 1.4.1993. Vedlagt som bilag til Daily SITREP. 1.4.1993. C28.

protest til Banija-korpset, hvori de forandrede forhold vedrørende det lokale samarbejde også blev bemærket.¹³⁵

Den 4. april 1993 gik det dog op for bataljonen, hvorfor serberne var blevet så insisterende i deres kontrol af FN-køretøjer. Bataljonen modtog et brev underskrevet af RSK's daværende indenrigsminister og senere præsident, Milan Martić. Ministeren forklarede i brevet, at RSK's indbyggere følte stor utilfredshed med FN-styrkerne. Herefter havde Martić oplyst yderligere restriktioner over for FN-styrkerne:

*“FN-styrker skulle blive på deres baser indtil de fik anden besked
Bevægelse i RSK's territorium var ikke anbefalet
FN-styrker havde ikke lov til at oprette nye checkpoints
Alle FN-poster i området, som ikke var i brug, skulle returneres til deres respektive baser
RSK's indenrigsministerium ville kontrollere alle FN-køretøjer, der kørte ind og ud af republikken.”¹³⁶*

Ministerens brev viste, at kommunikationen mellem bataljonen og RSK var rykket til niveauer, der lå over det lokale. Dette var således grunden til, at det ikke længere hjalp at klage til de lokale serbiske militære chefer, idet beslutningen utvivlsomt var truffet på niveauer over dem.

I dagene efter modtagelsen af ministerens protest blev spændingen mellem RSK og UNPROFOR i Sektor Nord endnu mere intensiveret. Den 7. april 1993 blev to soldater fra danskerne's nabobataljon dræbt af serbiske gerningsmænd. Det skete, mens FN-soldaterne sov ved deres checkpoint.¹³⁷ To dage senere havde soldater fra samme bataljon forsøgt at køre nogle serbiske soldater ned, tilsyneladende i raseri over at være afkrævet ID-kort af disse serbere.¹³⁸ Dagen efter blev to danske soldater tilbageholdt af serbiske soldater ved byen Sunja – en handling som bataljonen samme dag protesterede over i skarpe vendinger over for både sektorhovedkvarteret og den ansvarlige serbiske brigadefører. Stemningen blev endvidere tynget af, at RSK's væbnede styrker var sat på højeste alarmberedskab pga. frygten for endnu et kroatisk angreb i løbet af april 1993.¹³⁹ På baggrund af de beskrevne begivenheder i løbet af de første uger af april, må det konkluderes, at situationen nu var særdeles spændt mellem UNPROFOR og RSK.

Dagen efter tilbageholdelsen af danskerne modtog bataljonen en ny protest fra RSK's højeste militære niveau. Protesten var underskrevet af RSK's øverste militære chef, generalmajor Mile Novaković og adresseret direkte til UNPROFOR's

135 Protest. Sendt til CO/39 Banija Corps d. 2.4.1993. Appendix 1 til Daily SITREP samme dag. C28.

136 Special Information. Vedlagt Daily SITREP, 4.4.1993. C28.

137 FN DOK. S/25777, paragraf 15.

138 Daglig INFOREP. 9.4.1993. C29.

139 Daglig INFOREP. 9.4.1993. C29.

øverste chef, generaløjtnant Lars Erik Wahlgren.¹⁴⁰ Det fremgår tydeligt af protesten, at RSK's formål var at miskreditere den danske bataljon over for UNPROFOR-hovedkvarteret. Novakovic anklagede den danske bataljon for direkte at bistå den kroatiske side i dens kamp mod RSK. Generalmajoren anklagede desuden danskerne for at have beskudt stabschefen fra en lokal serbisk brigade under dennes besøg i området.¹⁴¹ Protesten fik straks bataljonens stabschef, oberstløjtnant Brødsgaard, til at afvise Novakovic' anklager som "grundløse og absurde". Stabschefen nægtede, at bataljonens soldater skulle have skudt mod den omtalte serbiske officer. Dette var på trods af, som den danske stabschef bittert påpegede over for signalets serbiske modtager, at visse RSK-enheders handlinger den seneste tid havde lagt op til, at FN-styrken kunne have tyet til selvforsvar.¹⁴² Stabschefens afvisning bekræftes delvist af døgnrapporten fra den pågældende dag, hvor ingen bemærkninger om afgivelse af dansk ild er noteret.¹⁴³ Særligt interessant er det at bemærke, at Brødsgaard afsluttede sit signal med at opfordre de lokale serbiske chefer til at holde lokale uoverensstemmelser på et lokalt niveau og ikke involvere personer som Novakovic, der, som stabschefen skrev, ikke havde nogen viden om de lokale forhold i bataljonens område.¹⁴⁴ Bataljonens ledelse forsøgte dermed at udnytte sit kendskab til de lokale serbiske enheder for at sænke diskussionerne til et mere lokalt niveau.

Muligheden for at påvirke situationen via det lokale miljø syntes dog at være blevet svagere og svagere. Selvom det var klart for både RSK og bataljonen, at anklagerne var fabrikeret og ubegrundede, ledte de hurtigt til opmærksomhed fra både den lokale serbiske befolkning og internationale medier. Novakovics anklager mod danskerne blev efterfølgende gengivet i forskellige serbiske medier, herunder lokale radiostationer, hvilket tilsyneladende medførte en del uro i lokalbefolkningen. Bataljonen blev nu også kontaktet af flere internationale nyhedsbureauer, og det blev konstateret, at protestens indhold var blevet refereret i en tysk avis.¹⁴⁵ På trods af bataljonens afvisninger af protesterne, fortsatte lignende offentlige og ikke-offentlige protester med at florere i lokalområdet.

140 Protest due to opening fire on members of the Serbian Armed forces of Krajina and prohibition on farmers to cultivate their land. Bilag til Protest from military authority Knin. 11.4.1993. C29. Det fremgår ikke af følgesedlen, hvordan bataljonen kom i besiddelse af protesten. Det kan være serberne selv, der har sendt en kopi af brevet til bataljonen, idet efterretningssektionens tolk er anført som *drafter* på følgesedlen og sandsynligvis har oversat teksten fra serbokroatisk til engelsk. Det kan heller ikke udelukkes, at protesten var videresendt fra UNPROFOR hovedkvarteret i Zagreb, idet protesten officielt var adresseret til Wahlgren.

141 Protest due to opening fire on members of the Serbian Armed forces of Krajina and prohibition on farmers to cultivate their land. Bilag til Protest from military authority Knin. 11.4.1993. C29.

142 Protest from military authority Knin. 11.4.1993. C29.

143 Daglig INFOREP. 9.4.1993. C29

144 Protest from military authority Knin. 11.4.1993. C29.

145 Orientering ifm med lokale presseforlydender. 12.4.1993 og Serb protest letter alleging DAN-BAT. Signal til UNPROFOR/HQ/Zagreb d. 12.4.1993. Begge C29.

Danske soldater ved checkpoint i Sektor Nord. (foto: Per Amnitzbøl Rasmussen)

Da bataljonen kun få dage senere modtog endnu en protest, stod det klart, at kampagnen var orkestreret oppefra. I en protest med næsten samme ordlyd som før blev bataljonen anklaget for denne gang at bistå muslimerne med våbenleverancer i deres kamp mod RSK, hvilket den danske bataljon endnu engang måtte afvise.¹⁴⁶ Samtidig sendtes et offentligt radiointerview, hvor en serbisk oberst på samme måde anklagede bataljonen for ikke i tilstrækkelig grad at beskytte det serbiske folk.¹⁴⁷ På oversættelsens følgeseddel har stabsafdelingens tolk bemærket, at oversættelsen både kunne tjene til fornøjelig og underholdende læsning, men samtidig give alvorlige overvejelser vedrørende tekstens indhold.¹⁴⁸ Bataljonen bemærkede altså, at oberstens udtalelser skulle tages alvorligt på trods af de absurde anklager, som nemt kunne afvises. Alvorligheden lå tilsyneladende mere i det faktum, at sådanne protester faktisk *blev* fabrikeret af RSK. Protesterne skal derfor nødvendigvis ikke blot tolkes som absurd propaganda. Ser man bort fra den aggressive ordlyd, kan protesternes indhold også benyttes som en kilde til at vise, hvordan RSK fortolkede Vance-planen og ikke mindst tilstedeværelsen af UNPROFOR. Det er tydeligt, at de serbiske myndigheder virkelig opfattede

146 Sharp protest because of DANBAT illegal actions. Bilag til DANBAT comment to TDF protest letter. 15.4.1993. C29.

147 Oversættelse af udskrift med OB Tarbuk (oversat af bataljonens egne tolke). C29

148 Ibid.

indsættelsen af fredsbevarende styrker i RSK som garanten for deres nye ikke-
anerkendte stats sikkerhed. Som netop vist, var det netop efter kroatiske angreb,
at de mange anklager mod FN og den danske bataljon blev udsendt.

I kildematerialet bemærker man et interessant forhold relateret til perioden,
hvor de mange protester løb ind. Bataljonens efterretningssektion rapporterede,
at de lokale serbiske brigadechefer i bataljonens lokalområde stod uforstående
over for de grundløse protester fra RSK's højere militære niveauer.¹⁴⁹ Problemet
for bataljonen blev, at disse chefer tilsyneladende ikke længere havde tilstræk-
kelig gennemslagskraft til at få dementeret anklagerne i de lokale radiostationer,
fordi myndighederne i Knin konstant forhindrede dette.

Som følge af de mange anklager og restriktioner blev bataljonens muligheder
for at løse sine opgaver stærkt begrænset. Dette var netop, hvad bataljonens to
første chefer havde advaret imod i løbet af de første måneder af indsættelsen. I
midten af april 1993 rapporterede bataljonen, at de danske soldater kun i "*redu-
ceret omfang*" kunne løse deres opgaver, og at bataljonen kun i "*et vist omfang*"
kunne indgå aftaler med de stedværende militære chefer fra RSK.¹⁵⁰ Og i må-
nedsrapporten for april 1993 måtte Scharling konstatere, at serbernes "*kritiske
holdning har yderligere vanskeliggjort bataljonens arbejde*", selvom protesternes
indhold "*kun i ringe grad kommer til udtryk på det lokale niveau*".¹⁵¹

Bataljonen forsøgte at opretholde det lokale forhandlingsmiljø i den grad, det-
te stadig var muligt. Da Scharling i slutningen af april 1993 eksempelvis overfor
en lokal serbisk brigade og sektorhovedkvarteret protesterede over, at danske sol-
dater var blevet beskudt, henstillede han, på trods af det spændte miljø, alligevel
til, at "*det fremragende samarbejde*" mellem RSK-myndighederne og bataljonen
skulle forsøges bevaret. Ifølge bataljonschefen krævede dette, at man opretholdt
kontakten mellem det berørte danske kompagni og den derværende serbiske en-
hed, som man mente havde beskudt danskerne.¹⁵² Derudover forsøgte bataljonen
også at føje de serbiske anklager ved for eksempel "*under protest*" alligevel at lade
de serbiske enheder gennemsøge bataljonens køretøjer, dette på trods af, at den-
ne praksis var i direkte modstrid med FN-reglerne, nationale bestemmelser og
Vance-planen. Bataljonen håbede nemlig, at denne ændring kunne få de usande
rygter om bl.a. våbenleverancer til serbernes modstandere til at forsvinde.¹⁵³

Ændringen i bataljonens praksis var nok udtryk for en skrøbelig og reelt ube-
grundet optimisme. I hvert fald blev situationen ikke bedre henover sommeren
1993 og det hidtil rapporterede "*fremragende samarbejde*" mellem RSK og batal-
jonen blev markant køligere. I juni 1993 systematiserede serberne bevægelsesre-
striktionerne ved at opsætte "*indkørsel forbudt-skilte*" ved de steder, hvor de ikke

149 Statusrapport. 15.4.1993. C29.

150 Ibid.

151 DANBAT/UNPROFOR månedsrapport APR 1993. C30.

152 Protest sendt til CO/26 Kostajnica Bde (TDF). 22.4.1993. C29.

153 Beslutningsreferat af møde vedr. UNPROFOR kørende trafik i SUNJA-området. 10.4.1993.
C33.

Danske soldater blandt lokalbefolkningen i Sektor Nord. (foto: Per Amnitzbøl Rasmussen)

ønskede bataljonens og FN-observatørers øjne.¹⁵⁴ I løbet af juli 1993 blev flere af bataljonens spejdere og observationsposter beskudt, og danske soldater måtte af- fyre varselsskud for at standse serbernes beskydning.¹⁵⁵

I midten af juli 1993 underskrev Kroatien og repræsentanter fra RSK den så- kaldte Erdut-aftale. Aftalen henstillede til, at kroaterne skulle trække deres styrker tilbage fra de områder, de havde erobret under januar-offensiven i januar 1993. Dette nye ingenmandsland skulle herefter kontrolleres af UNPROFOR.¹⁵⁶ Batal- jonens nye chef siden august 1993, oberst Knud Køngerskov Pallesen, vurderede i sin første månedsrapport, at såfremt aftalen ikke hurtigt blev implementeret, kunne det medføre, at både serbere og kroater yderligere indskrænkede FN's be- vægelsesfrihed og forværrede de lokale kontaktmønstre til FN-enhederne. Som Pallesen vurderede, rykkede man med aftalen ikke tættere på en løsning af den grundlæggende konflikt – tværtimod. Kroaterne anså aftalen som et skridt mod en reintegrations af de serbisk-kontrollerede områder. RSK anså derimod aftalen som et skridt mod genetableringen af serbiske myndigheder i de pågældende om- råder. Derudover anså RSK aftalen som en styrkeprøve for UNPROFOR, idet det snart skulle vise sig, hvorvidt disse styrker var i stand til at beskytte områderne.¹⁵⁷

154 DANBAT/UNPROFOR månedsrapport JUN 1993. C35.

155 DANBAT/UNPROFOR månedsrapport JUL 1993. C36.

156 Légaré & Tanguay, p. 72.

157 DANBAT/UNPROFOR månedsrapport JUL 1993. C36.

Serbernes fortolkning af Erdut-aftalen havde således mange ligheder med deres fortolkning af Vance-planen. Serberne frygtede utvivlsomt, hvad Nina Caspersen har kaldt en *“krybende reintegration”*, hvor Kroatien langsomt men sikkert tog skridt, der til sidst ville ende med, at RSK's territorium overgik til Kroatien.¹⁵⁸ I RSK's optik skulle FN-styrkerne være den ikke-anerkendte stats værn mod, at dette skete. Bataljonens vurdering af aftalens skrøbelighed viste sig at holde stik, idet serberne i august 1993 valgte at bombe Maslenica-broen. Forhandlingerne mellem parterne gik dermed øjeblikkeligt i stå.¹⁵⁹

Hvad konflikten beskrevne inerti, som RSK's ønske om at bevare deres status quo, betød for dagligdagen i bataljonen, er fint blevet opsummeret i en artikel skrevet af den daværende næstkommanderende for Delta-kompagniet, kaptajn Niels Fjord Nielsen. Artiklen var tænkt at skulle bringes i en dansk lokalavis.¹⁶⁰ På baggrund af sit kendskab til lokalmiljøet identificerede han en klar forskel mellem det politiske høje niveau og det lokale i sit kompagnis ansvarsområde. Ifølge Nielsen var UNPROFOR-missionen overordnet forfejlet, hvilket især skyldtes uenighederne på det politiske niveau:

“Antallet af soldater, som gør tjeneste i det tidligere Jugoslavien, er klart et eksempel på, at man fra international side ønsker at få god samvittighed, idet det ville kræve betydeligt flere for at kunne opnå positive resultater. Så for soldater som gør tjeneste hernede, er følelsen klart, at enten bør der afsættes flere ressourcer ellers bør man trække sig ud, idet der indtil nu ikke er lykkedes at opnå politiske resultater, som afgørende kan få standset, de grusomheder der dagligt bliver begået. Hvis der er noget styrkerne hernede har respekt for, så er det overlegne militære styrker og disse råder FN ikke over.”¹⁶¹

Han vurderede desuden, at hans soldater ofte var frustrerede over, at deres lokale arbejdsindsats ikke førte til nogen resultater, idet fredsprocessen afhang af den politik, der blev forhandlet langt over bataljonen. Han fremhævede derimod det lokale niveau som værende relativt uafhængigt af det politiske: *“For at opnå nogle resultater i kompagniets ansvarsområde, har det været nødvendigt at forhandle på lokalt plan, hvor politik ikke styrer løsningerne, men derimod sund fornuft.”¹⁶²*

Dertil bekræftede Nielsen, at den danske bataljon med sin tilstedeværelse i RSK primært varetog serbernes interesser, hvilket dagligt førte til stor frustration fra konflikten andre parter. I Nielsens kompagnis område blev en dansk soldat

158 Nina Caspersen, *Unrecognized states: The struggle for sovereignty in the modern international system*, 2012, p. 67f.

159 Légaré & Tanguay, p. 72.

160 E-mail fra Niels Fjord Nielsen. 27.3.2013. Artiklens forfatter har ikke kunne bekræfte hvorvidt teksten efterfølgende blev trykt.

161 FN-mission i Serbisk Krajina. Fiasco eller succes. Afsendt til Prinsens Livregiment d. 3.8.1993. C36.

162 Ibid.

i midten af juni 1993 ramt af skud fra den muslimske side, hvilket ifølge Nielsen hang sammen med, at bataljonen ikke fremstod neutralt for dem.¹⁶³

Nielsens artikel kan ses som et udtryk for, at der i bataljonen eksisterede et dybere lag af, hvad Beatrice Pouligny karakteriserer som "*localism*". Fænomenet opstår ifølge Pouligny, når de internationale militærkontingenter i distinkte ansvarsområder undervejs i en fredsoperation begynder at se bort fra missionens skriftlige grundlag for til gengæld at forfølge lokale strategier. Disse lokale strategier dikteres netop af det lokalmiljø, som de internationale styrker agerer i.¹⁶⁴ Fænomenet kan med andre ord beskrives som FN-styrkernes lokale håndtering af den voksende kløft mellem indsættelsesgrundlaget og deres oplevede virkelighed. Nielsen skiftede igennem artiklen mellem at kommentere forholdet mellem det storpolitiske spil på den ene side og sit eget kompagnis lokale udfordringer på den anden. Den politiske del af krigen førtes på et niveau, som lå langt fra både kompagniet og den lokale befolkning, som Nielsens enhed virkede blandt. Dette fremgår tydeligst med bemærkningen om, at bataljonens lokale aftaler kun lykkedes, fordi de netop ikke blev etableret i en storpolitisk ramme.

I september 1993 gjorde kroaterne endnu et forsøg på at gennemtvinge en reintegration af dele af de serbisk-kontrollerede områder af deres land. De gennemførte en offensiv i den såkaldte Medak-lomme i Sektor Syd. Til forskel fra kroaternes offensiv tilbage i januar samme år havde UNPROFOR's øverste chef Jean Cot denne gang ikke tænkt sig at lade offensiven gå ubemærket hen. Som han udtalte til sine militære kollegaer umiddelbart efter kroaternes operation: "*Unless the current situation is defused both politically and militarily, UNPROFOR and associated UN efforts and operations will be jeopardized.*"¹⁶⁵ For at genetablere parternes tillid til UNPROFOR besluttede Cot, at FN skulle drive kroaterne tilbage fra de områder, som de netop havde erobret fra serberne. Om morgenen den 15. september 1993 iværksatte UNPROFOR derfor en regulær militær operation mod kroaterne. Det lykkedes FN-styrkerne at få kroaterne til at rykke tilbage fra de serbiske områder – dog ikke før, at kroatiske enheder systematisk nåede at foretage etniske udrensninger af de serbiskdominerede landsbyer, de havde kontrolleret.¹⁶⁶

Den danske bataljon blev ikke direkte påvirket af kroaternes angreb. Under forløbet beordrede bataljonens hovedkvarter soldaterne til at søge maksimal beskyttelse og ikke indgå i evt. kamphandlinger.¹⁶⁷ Bataljonen blev heller ikke direkte involveret i FN's modsvar. På trods af, at sektorhovedkvarteret anmodede bataljonen om militær støtte til operationen, endte den med blot at afgive mand-

163 Ibid.

164 Pouligny, 2006, p. 140.

165 Latest developments in the Krajinas. 12.9.1993. BH.

166 Légaré & Tanguay, p. 74.

167 Beredskabsforøgelse. 9.9.1993. HOK 1.

skab til overtagelse af nogle af et andet kontingents opgaver, da dette skulle indgå i den militære operation mod kroaterne.¹⁶⁸

På trods af den relative succes, som UNPROFOR havde med at drive kroaterne tilbage fra Medak-lommen, var FN's generalsekretær Boutros Boutros-Ghali ikke optimistisk i sin vurdering, når han så på UNPROFOR's fortsatte tilstedeværelse i Kroatien. I sin rapport af 20. september 1993 konkluderede han, at UNPROFOR's troværdighed efterhånden var blevet alvorligt undermineret. Den manglende vilje til samarbejde fra især RSK havde ifølge generalsekretæren gjort det umuligt for FN-styrkerne at gennemføre centrale punkter i Vance-planen. Han indrømmede endda, at han havde været "særdeles fristet" til at trække styrken ud af Kroatien, men i frygt for et nyt krigsudbrud konkluderede han alligevel, at styrkens blotte tilstedeværelse var bedre end alternativet: en ny krigslignende situation.¹⁶⁹

Kerneproblemet og argumentationen var således den samme, som da man tilbage i 1991-1992 havde vedtaget indsættelsen af UNPROFOR, og generalsekretærens vurderinger minder i meget høj grad om de vurderinger, hans kolleger var kommet med før, og som flere niveauer i den danske bataljon havde formuleret efter indsættelsen. Selvom UNPROFOR svarede på kroaternes angreb i Medak-lommen var det alligevel tydeligt, at Sikkerhedsrådet insisterede på Kroatiens suverænitet og territorielle integritet. Dette bidrog ikke blot til den allerede eksisterende belejringsmentalitet, men gav heller ikke RSK yderligere incitament til at slippe sine våben og overlade ansvaret for sikkerheden til UNPROFOR.

Ifølge bataljonens næstkommanderende og fungerende chef, oberstløjtnant Peter Voetmann, skulle der blot bagateller til, før den skrøbelige fredsaftale mellem Kroatien og RSK ville falde til jorden, og situationen på konfrontationslinjerne blev kritisk. Ud over de fremtalte restriktioner i bevægelsesfriheden blev bataljonens udførelse af arbejdsopgaverne yderligere besværliggjort af en voksende tilstedeværelse af serbiske paramilitære grupper fra andre eks-jugoslaviske republikker. Det var derfor bl.a. svært for bataljonen at forhindre overgreb på den tilbageværende kroatiske befolkning i RSK. Bataljonen stod altså med endnu et uforudset problem, idet disse udefrakommende enheder sandsynligvis agerede relativt uafhængigt af RSK's i forvejen dårlige militære organisation og disciplin.¹⁷⁰

Tiden efter den kroatiske offensiv førte desuden til yderligere beskydning af danske checkpoints og observationsposter.¹⁷¹ Serbernes beskydninger af bataljo-

168 Overtagelse af opgaver fra [overstreget]BAT 1. 14.9.1993. HOK 2. Der foreligger i kildemateriale intet, der belyser, hvordan bataljonen på det givne tidspunkt forholdt sig til, at man afviste dansk deltagelse i operationen, men emnet blev behandlet til debriefingen af hold 4 i marts 1994, hvor det af referatet fremgår under punktet "kommandoforhold", at cheferne på dette hold kom "i klemme mellem nationale interesser og FN-chefernes operative ønsker/krav". Aktionsliste vedrørende debriefing af DANBAT, hold 4 og HQCOY/BHC, hold 3. Bilag til HOK skr. PR3/096.240-2465 af 21.3.1994. RP. Disputten er yderligere behandlet i Jakobsen (2004), men vil ikke blive behandlet yderligere i denne artikel.

169 FN DOK. 2/26470.

170 Underbilag 3 til O-SEK bidrag til månedsrapport for SEP 1993. HOK 21.

171 Ibid.

nens soldater og installationer blev efterfølgende drøftet ved møder med de lokale militære chefer. En lokal serbisk major undskyldte i midten af september 1993 chikaneskydningerne med, at beskydningerne var ukontrollerede og bundede i et stort indtag af hjemmedestilleret alkohol blandt hans soldater. Den danske bataljonschef opfordrede derfor majoren til at nedbringe dette alkoholmisbrug, siden dette blev betragtet som en væsentlig kilde til de mange problemer i lokalområdet.¹⁷² Denne henstilling synes dog ikke at have hjulpet. Disciplinærproblemerne fortsatte ind i oktober 1993, hvor bataljonen kunne konstatere, at serbiske soldater i beruselse provokerede den kroatiske side med beskydning, hvorefter situationen ofte eskalerede, og tunge våben blev sat ind mod modparten.¹⁷³ Kombinationen af de serbiske enheders alkoholmisbrug, tilstedeværelsen af udenlandske paramilitære grupper samt de pålagte restriktioner mod bataljonen blev altså på dette tidspunkt opfattet som en betydelig hæmsko for dens muligheder for at løse de centrale opgaver, herunder hovedopgaven, som var beskyttelsen af civilbefolkningen i området.

Den spændte situation i bataljonens område skal ses i lyset af Sikkerhedsrådets vedtagelse af resolution 871 den 4. oktober 1993. Forud for resolutionen havde kroaterne endnu engang henvendt sig til FN's generalsekretær og vendt sig mod en forlængelse af UNPROFOR's mandat, idet styrken efter deres vurdering (og med en vis ret) blot medvirkede til opretholdelsen af RSK's status quo-situation. Resolutionen forlængede alligevel UNPROFOR's mandat indtil den 31. marts 1994, men med det forbehold, at generalsekretæren allerede i november 1993 skulle vurdere, hvor langt implementeringen af fredsplanen var kommet. Der blev i teksten lagt vægt på, at den kroatiske regerings betragtninger skulle medtages i vurderingen.¹⁷⁴ I forbindelse med den samlede revurdering i november 1993 blev den danske bataljon pålagt at skrive sin vurdering af situationen.¹⁷⁵ Rapporten er desværre ikke bevaret i det gennemgåede arkivmateriale.¹⁷⁶ En samtidig vurdering kan dog hentes andre steder, såsom i bataljonens månedsrapport for oktober 1993. Heraf fremgår det, at der blandt de lokale serbere var en udbredt skuffelse over den nye resolutions indhold. Serberne kritiserede især, at Sikkerhedsrådet i resolutionsteksten ikke fordømte eller omtalte den kroatiske offensiv i Medaklommen i september 1993. Denne skuffelse påvirkede tydeligt miljøet for lokale forhandlinger i en negativ retning. Månedsrapportens indhold understregede, at de højere politiske forhandlingsniveauer var begyndt at spille en større rolle end

172 Minutes of the Bosanska Bojna Cease-Fire Meeting, 20.9.1993. HOK 1.

173 Bilag 2 til DANBAT månedsrapport for OKT 93. HOK 21.

174 FN DOK. S/RES/871.

175 DANBAT/UNPROFOR Månedsrapport OKT 1993. HOK 21.

176 I bataljonens månedsrapport for november 1993 fremgår det, at rapporten blev udarbejdet og sendt til sektorhovedkvarteret. Det fremgår ikke, hvorfor en kopi ikke blev efterladt i bataljonens eget arkiv. DANBAT/UNPROFOR Månedsrapport NOV 1993. HOK 21.

tidligere. Bataljonen udtrykte bekymret tvivl om, hvad denne udvikling på sigt ville betyde for det lokale forhandlingsmiljø.¹⁷⁷

I november 1993 viste det sig dog, at det lokale forhandlingsmiljø stadig kunne påvirke spændingsniveauet. Via aktivt "penduldiplomati" lykkedes det bataljonen at holde antallet af skudepisoder lavt i forhold til august samme år. Gennem ugentlige trepartsforhandlinger lykkedes det endvidere sektorhovedkvarteret at indgå mundtlige aftaler om "ikke at skyde på hinanden", og ved udgangen af november 1993 konkluderede bataljonen endda, at perspektiverne i disse forhandlinger var så gode, at der nu var en "realistisk mulighed for", at en egentlig våbenhvile kunne indgås mellem parterne.¹⁷⁸

På politisk niveau fortsatte denne optimisme tilsyneladende i løbet af december og toppede med den såkaldte Jule-våbenhvile fra december 1993, hvorefter det følgende års tid blev kendetegnet ved en relativt lang og fredelig periode i relationerne mellem Kroatien og RSK.¹⁷⁹ Den danske bataljonschef, oberst Pallesen, tog dog flere forbehold, især når det gjaldt forholdet til serberne:

"Såfremt serberne ikke bliver mere samarbejdsvillige i forbindelse med bevægelsesfriheden, PINK ZONES og mere åbne i forhandlingerne med kroaterne, er det vanskeligt at se en løsning på problematikken, og en yderligere mandatforlængelse på et spinkelt grundlag tjener intet formål. FN's militære styrker i UN-PA'en har allerede etableret en særdeles rolig situation, og de nødvendige tiltag for en fred i området."¹⁸⁰

Pallesens citat vidner således om en splittet opfattelse af situationen. På den ene side så man nu et håb for fred, men på den anden side betvivlede man missionens egentlige eksistensgrundlag ved at stille spørgsmål angående en evt. forlængelse af sin egen tilstedeværelse.

Bataljonen bliver vidne til statskollaps

Allerede i marts 1994 måtte Boutros-Ghali give den kroatiske regering ret i, at de fredsbevarende styrker i Kroatien reelt garanterede opretholdelsen af RSK: "The Serb side has taken advantage of the presence of UNPROFOR in its efforts to freeze the status quo, under UNPROFOR "protection", whilst establishing a self-proclaimed "state" of "the Republic of Serb Krajina" in UNPROFOR's area of responsibility."¹⁸¹

Ideen bag styrkens indsættelse havde dermed for længst ændret sig i forhold til Vance-planens oprindelige formål. UNPROFOR var nu blevet RSK's status quo-

177 Hhv. DANBAT/UNPROFOR Månedssrapport OKT 1993 og Bilag 3 til DANBAT månedsrapport for OKT 1993. Begge HOK 21.

178 Bilag 3 til DANBAT månedsrapport for NOV 1993. HOK 21.

179 Ekwall-Uebelhart, p. 44f.

180 DANBAT/UNPROFOR Månedssrapport DEC 1993. HOK 21.

181 FN DOK. S/1994/300.

bevarende faktor. Det var derfor også tydeligt for den kroatiske regering, at en tvungen reintegration af de serbisk-kontrollerede områder var nødvendig, hvis ikke RSK's eksistens skulle blive en større politisk realitet end den allerede havde udviklet sig til siden 1991.¹⁸²

I december 1994 intensiverede Kroatien opbygningen af landets militære styrker for at kunne opnå en militær løsning på RSK-problemet.¹⁸³ På det lokale niveau observerede den danske bataljon, hvordan den kroatiske øvelsesaktivitet i samme periode blev øget.¹⁸⁴

For let at kunne erobre de serbiske områder var det samtidig nødvendigt for kroaterne at fratage UNPROFOR så meget indflydelse som muligt. Den 12. januar 1995 meddelte den kroatiske regering Sikkerhedsrådet, at kroaterne ikke kunne stille sig bag en forlængelse af UNPROFOR's mandat, når det udløb i slutningen af marts 1995. Som grund anførte kroaterne bl.a., at regeringen ikke længere kunne acceptere, at FN-styrkerne tillod en de facto serbisk besættelse af næsten en tredjedel af Kroatiens territorium.¹⁸⁵ Ifølge Boutros-Ghali kunne en tilbagetrækning af UNPROFOR (eller en markant ændring i styrkens mandat) betyde flere fjendtligheder mellem parterne, og han opfordrede derfor den kroatiske præsident, Franjo Tudjman, til at genoverveje sin beslutning.¹⁸⁶

Perioden efter kroaternes beslutning førte generelt til yderligere problemer for de fredsbevarende styrker i Kroatien, idet begge parter forberedte sig på et nyt krigsudbrud, så snart UNPROFOR efter planen skulle trækkes ud i slutningen af marts 1995.¹⁸⁷ For RSK, som en ikke-ankendt stat, var den kroatiske beslutning selvsagt fatal, idet udtrækningen af de blå hjelme ville efterlade serberne ekstremt sårbare i forhold til et evt. kroatisk forsøg på at tilbageerobre republikkens territorium. Den 8. marts erklærede RSK-regeringen derfor, at deres stat nu var i krigstilstand.¹⁸⁸

Et par uger senere lykkedes det imidlertid FN at overtale Tudjman til at genforhandle UNPROFOR's mandat i Kroatien. Den 31. marts 1995 vedtog Sikkerhedsrådet etableringen af United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (UNCRO) til at erstatte det hidtidige UNPROFOR-mandat. Den nye styrke var langt mindre og dens opgaver inkluderede opretholdelsen af den våbenhvile, der var indgået i marts 1994. Derudover skulle den forsøge at imple-

182 Robert F. Miller, *Tudjman's victory: Croatia, the U.N., NATO and the U.S.*, 1997, p. 509.

183 John Ashbrook & Spencer D. Bakich, *Storming to partition: Croatia, the United States, and Krajina in the Yugoslav War*, 2010, p. 547.

184 Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNPROFOR, hold 6. RP. Dele af dokumentets tekst er streget ud grundet aktindsigtsreglerne. Det fremgår derfor ikke direkte, at det var kroaterne, der øgede øvelsesaktiviteten, men med månedsrapporterne for 1994 og det faktum, at en stor del af RSK's væbnede styrker var i kamp i Bihac-lommen, in mente, dækker sløringen utvivlsomt over kroaterne.

185 FN DOK. S/1995/28.

186 Christine Gray, *Host-state consent and United Nations peacekeeping in Yugoslavia*, 1996, p. 267.

187 *Ibid.*, p. 267.

188 Miller, p. 506; Ozren Žunec: *Operations Flash and Storm*, 2001, p. 72.

mentere de økonomiske aftaler, der var faldet på plads mellem Kroatien og RSK i hhv. december 1994 og januar 1995.¹⁸⁹ Ligesom ved diskussionerne omkring oprettelsen af UNPROFOR i 1991-1992 vurderede generalsekretæren dog, at parternes manglende uforbeholdne accept af den nye fredsplan kunne lede til problemer for FN-styrkernes virksomhed, og som i februar 1992 og i september 1993 forblev argumentationen den samme; FN-styrkernes tilstedeværelse var trods alt bedre end ingen tilstedeværelse – også selvom det måtte føre til farlige situationer for styrkerne.¹⁹⁰

Med ændringen af mandatet fik kroaterne bogstaveligt talt fjernet “beskyttelse” i FN-styrkens navn, hvilket gav RSK yderligere frygt for, at den ikke-anerkendte stat nu lå ubeskyttet hen. Derudover gik kroaterne mod FN-styrkernes tilstedeværelse, hvis det i den nye styrkes navn ikke fremgik, at missionen var i Kroatien. Ligesom ved forhandlingerne i januar-februar 1992 kritiserede RSK-politikerne aftalen for at forudsætte en politisk løsning på konflikten.¹⁹¹ Den 3. april 1995 udtalte RSK’s parlamentsformand, at det nye mandat annullerede Vance-planen og satte situationen tilbage til tilstanden, før planen blev præsenteret, samt at en reintegration i Kroatien aldrig ville kunne komme på tale.¹⁹²

Tiden begyndte således for alvor at arbejde mod krajina-serberne. Med ændringen af mandatet havde Kroatien på et øjeblik gjort en militær løsning på konflikten til det mest sandsynlige udfald.¹⁹³ Den danske bataljon observerede straks, hvad Tudjman’s beslutning betød for de indsatte fredsbevarende soldater. Bataljonen rapporterede, at det efter januar-beslutningen ikke længere hjalp noget at protestere over brud på våbenhvilen til den stedværende kroatiske forbindelses-officer – ifølge de lokale FN-observatører smed kroaterne nu blot de indkomne protester i skraldespanden – bogstaveligt talt.¹⁹⁴

Som under den spændte situation i tiden efter 12. januar 1993 havde bataljonen ikke længere mulighed for at opnå en lokal nedbygning af spændingen. Det var ikke længere muligt som året før at gennemføre de såkaldte “local joint commissions”, hvor UNPROFOR, kroaterne og serberne afholdt fællesmøder for at løse lokale problemstillinger.¹⁹⁵ I stedet arrangerede bataljonen nu møder med den serbiske side alene. Møderne viste tydeligt, at serberne frygtede et forestående kroatisk angreb, og bataljonens fremtidige virke var derfor et tilbageværende punkt på disse mødedagsordner. Ved et møde i slutningen af februar 1995 forudså en lokal serbisk officer, at kroaterne ville angribe området på trods af UNPROFOR’s tilstedeværelse, og en måned senere kunne en anden serbisk of-

189 FN DOK. S/RES/981. Se også FN DOK. S/1995/320.

190 Gray, p. 268.

191 Ibid., p. 267f.

192 Morgenbriefing for ST/DANBAT. 4.4.1995. HOK 8.

193 Miller, p. 509.

194 Referat af UNMO-møde ved UKRBAT. 24. januar 1995. HOK 26.

195 Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP.

ficer meddele, at RSK's sikkerhed og eksistens var meget tæt knyttet til den videre tilstedeværelse af bataljonen.¹⁹⁶

Serbernes frygt for det kroatiske angreb gjorde dem i løbet af foråret 1995 markant mere insisterende i deres handlinger for at beskytte deres grænser. Dette betød samtidig, at bataljonens muligheder for at benytte traditionelle fredsbevarende værktøjer reelt blev udhulet. Danskernes rutinemæssige våbeninspektioner i de serbiske depoter mistede eksempelvis deres betydning. I starten af marts 1995 trak serberne deres tunge våben ud og placerede dem langs konfrontationslinjerne. Bataljonens nye chef, oberst Jens Johansen, forsøgte skriftligt at få serberne til at trække deres våben tilbage til depoterne samt at få kroaterne til at overholde aftalen om adskillelseszonerne.¹⁹⁷ I flere tilfælde udviklede situationen sig til ren absurditet. Serberne pålagde bataljonen yderligere restriktioner i bevægelsesfrihed, og den havde kun lov til at besøge af serberne udvalgte dele af de omtalte våbendepoter.

Pga. restriktionerne kunne bataljonen i midten af marts 1995 se magtesløs til, at serberne fra Bosnien indførte SA-2 luftværnsmissiler til de beskyttede områder. I et andet tilfælde aflyste en serbisk brigadefører en våbeninspektion med bataljonen med den begrundelse, at danskerne jo alligevel godt vidste, hvilke våben der nu manglede, og hvor disse nu var blevet placeret!¹⁹⁸ Bataljonen observerede i marts 1995 således et, med dens egne ord, "*meget klart skift i situationen*" og i sidste halvdel af marts 1995 var der en "*anspændt venten fra serbisk side*".¹⁹⁹ Der er umiddelbart ikke noget i det gennemgåede kildemateriale, som underbygger, at bataljonen skulle have vidst mere, end hvad den havde adgang til via egne og internationale kanaler. Det er således nærliggende at slutte, at serberne i deres daglige omgang med danskerne besad betydelig større viden omkring en forestående offensiv end danskerne. I hvert fald blev deres forudsigelser godt en måned senere til virkelighed, da kroaterne iværksatte deres første af to store offensiver, "Operation Flash".

Operation Flash

Mellem 1.-3. maj 1995 gennemførte kroaterne Operation Flash med henblik på at generobre det de serbisk-kontrollerede områder i Vestslavonien. Ca. 12.000 serbere menes ved denne lejlighed at være flygtet. Offensiven bevirkede desuden et de facto-sammenbrud i våbenhvileaftalen og annullering af aftalerne om adskillelseszonerne.²⁰⁰ Offensiven afslørede endvidere de åbenlyse svagheder ved RSK's militære styrker. De serbiske enheder kunne ikke stille meget op mod de

196 Møde med 33 BDE 27 FEB 1995. HOK 26 og Møde med 26 BDE 25 MAR 1995. HOK 26.

197 Formal protest over removal of artillery pieces from WSS. 5.3.1995 og Protest. Sendt til kroaternes 17. regiment. 6.3.1995. HOK 5.

198 Underbilag 2 til DANBAT/UNPROFOR månedsrapport for MAR 95. HOK 8.

199 Se hhv. Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP og Underbilag 2 til DANBAT/UNPROFOR månedsrapport for MAR 95. HOK 8.

200 Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP.

nu veluddannede kroatiske forsvarsstyrker. Endelig viste den kroatisk offensiv, at serberne ikke længere kunne regne med en fortsættelse af den vitale støtte fra de bosnisk-serbiske styrker. De serbiske styrker dér havde nu allerede hænderne mere end fulde med at holde deres stillinger på den bosniske krigsskueplads. Krajina-serberne måtte overlades til deres egen skæbne.²⁰¹ Det var sandsynligvis også tvivlen på egne evner, der efter offensiven fik RSK-myndighederne til at instruere de serbiske borgere i, hvordan de kunne evakuere sig selv.²⁰² Evakueringsplanerne bør endvidere også tolkes som et udtryk for serbernes tvivl på FN-styrkernes hensigter og muligheder.

UNCRO-styrkerne led et alvorligt tillidsmæssigt nederlag som følge af offensiven, hvilket også var tilfældet hos den danske bataljon. I forlængelse af offensiven gennemførte de RSK-kontrollerede medier igen en kampagne mod danskerne. Nu anklagede man bataljonen for at have bidraget til planlægningen og gennemførelsen af det kroatisk angreb. Som ved tidligere lejligheder forsøgte bataljonen at afvise anklagerne samt understrege sin neutralitet i konflikten.²⁰³ Muligheden for at påvirke de RSK-kontrollerede medier (og dermed befolkningen) var dog nu minimal. Radiostationerne nægtede at udsende danskernes dementi med henvisning til, at RSK var i undtagelsestilstand.²⁰⁴ Selvom RSK's anklager var usande, kunne bataljonen straks konstatere, at mediekampagnen påvirkede forholdet til lokale serbiske myndigheder og enkeltpersoner. Ved efterfølgende møder udtrykte serberne skuffelse over, at FN i deres øjne havde svigtet sin opgave med at beskytte serberne, og efter et møde den 5. maj 1995 med en lokal serbisk brigade rapporterede den danske bataljonschef, at stemningen til mødet havde været "*anspændt og ubehagelig*", idet man havde mistet tilliden til danskerne.²⁰⁵

Perioden efter Operation Flash viste også, at bataljonens muligheder for at bruge sit lokale netværk ikke længere var realistisk, som det havde været under de relativt rolige faser siden 1992. En gennemgang af bataljonens skrivelser efter offensiven viser, hvordan pessimismen var et gennemgående tema. Det skyldtes *både* kroaternes og serbernes manglende vilje til samarbejde i lokale forhandlingssituationer. Samlet bemærkede bataljonen, at det efter 1. maj var blevet "*overordentligt vanskeligt at få troværdige aftaler igennem*".²⁰⁶ For kroaternes vedkommende bemærkede bataljonen, at dens møder med denne side efter maj-offensiven reelt var "*uden værdi*".²⁰⁷ For serbernes vedkommende bemærkede danskerne, at der blandt serberne siden 1. maj kunne konstateres en "*udpræget*

201 Ashbrook and Bakich, p. 544.

202 Ibid., p. 545.

203 Public press release. 5.5.1995. HOK 10.

204 Public press release 6.5.1995. HOK 10.

205 Se hhv. Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP og Update of the situation in DANBAT AOR. 5.5.1995. HOK 10.

206 Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP.

207 Ibid. Det er streget ud, hvilken part der tales om, men ved at sammenholde de to vurderinger ses det, at det uden tvivl er kroaterne, der omtales.

uvilje på især de laveste niveauer at indgå bindende aftaler”, hvilket blev vurderet til at hænge sammen med en frygt for deres foresatte.²⁰⁸

Denne udvikling var fatal for missionens muligheder. Ifølge bataljonschefen var det netop i spændte situationer som foråret og sommeren 1995, at muligheden for lokal forhandling med parterne var nødvendig for at forhindre et krigsudbrud.²⁰⁹

Som tidligere vist var bataljonen allerede inden offensiven i maj særdeles svækket qua de mange serbisk pålagte restriktioner i bevægelsesfriheden. Efter offensiven blev det helt klart, at serberne anså bataljonen som et betydeligt forsvarsværk mod en kroatisk reintegration. Over de følgende måneder blev det derfor tydeligt, hvordan RSK reelt tog bataljonen som gidsler for at bruge den som skjold mod kroaterne.

Mens kroaterne i midten af maj rykkede tilbage fra adskillelseszonen, opretholdt serberne et højt beredskab, og bataljonen kunne konstatere en fjendtlig holdning mod sit personel.²¹⁰ Operation Flash betød også, at stort set al patruljevirkosomhed blev indstillet under resten af indsættelsesperioden.²¹¹ Serbernes frygt for, at FN ville forlade området, fik dem til at udlægge miner på veje og områder omkring de danske checkpoints og observationsposter. For bataljonen var det tydeligt, at dette udelukkende havde til formål at fastholde bataljonen i sine områder.²¹² En gennemgang af kildematerialet fra juli afdækker, hvorledes RSK's frygt for yderligere angreb var særdeles nærværende i bataljonens dagligdag. Denne frygt betød en mere direkte konfrontation med bataljonen. Serberne krævede eksempelvis, at de af bataljonens enheder, som var placeret i umiddelbar nærhed af adskillelseszonen, skulle slukke lys og dieselgeneratorer om natten, for at serberne bedre kunne erkende et evt. kroatisk angreb. Dette afviste bataljonen dog tilsyneladende at gå med til.²¹³

Den fjendtlige attitude blev yderligere optrappet i de sidste dage af juli. RSK's myndigheder fik i hemmelighed ordre til at forhindre, at FN-styrkerne forlod området. Ifølge ordren måtte dette om nødvendigt omfatte at afvæbne og/eller tage FN-soldaterne som gidsler.²¹⁴ De nævnte mineringer var således ikke tilfældige. Da danske soldater den 26. juli påbegyndte nedlæggelsen af en observationspost ved et serbisk våbendepot, blev de eksempelvis tvunget til at genopføre posten. For at true danskerne skød serberne op i luften, og da bataljonschef Jørn Jensen kom til stedet, protesterede han og meddelte den serbiske befalingsmand, at kun en ordre fra sektorhovedkvarteret kunne få danskerne til at genopbygge

208 Ibid. Den angivne part er streget ud pga. regler for aktindsigt, men det er tydeligt, at der er tale om serberne.

209 Ibid.

210 Ibid.

211 Ibid.

212 Ibid.

213 Ibid.

214 Davor Marijan, *Storm*, 2010, p. 281.

posten. Den spændte situation endte med, at sektorhovedkvarteret gav ordre til at genopbygge posten, og danske soldater blev derefter tvunget til at bemane posten 24 timer i døgnet på trods af det udgangsforbud, som de selvsamme serbere havde pålagt bataljonen få dage forinden.²¹⁵ Den følgende dag klagede Jensen til den ansvarlige serbiske korpschef og henstillede til at “*genetablere*” et godt forhold mellem bataljonen og RSK-enhederne, hvilket bekræftede, at det gode forhold på dette tidspunkt var helt og aldeles forsvundet.²¹⁶

Jensens klage hjalp da heller ingenting, tværtimod. I en briefing om depot-episoden til HOK vurderede Jensen samme dag, at det efter hans vurdering ville være “*yderst vanskeligt*” at ændre på status quo i forhold til placeringen af bataljonens checkpoints, observationsposter og lejre. Ifølge Jensen var FN’s ordre om UNCRO’s implementering af det nye mandat – og dermed en reduktion i antallet af FN-installationer i området – ikke muligt uden “*risikable konfrontationer*” med serberne.²¹⁷ Allerede dagen efter viste dette sig sandt. Den 1. august 1995 udlagde serbiske soldater anti-personelminer rundt om førømtalte observationspost ved våbendepotet. Jensen skrev derfor endnu en protest, hvori han bad om at få flyttet minerne, da de efter hans vurdering ikke udfyldte andet behov end at true bataljonens soldater og holde dem som gidsler, og som utallige gange forinden fik heller ikke denne klage virkning, hvorfor minerne forblev, hvor de var blevet udlagt.²¹⁸

Da “*beskyttelse*” blev fjernet fra FN-styrkens navn, fremstod fredsbevaringsrummet alt andet end sikkert for de lokale RSK-myndigheder. Det tidligere officielt sikrede rum var således ikke længere gyldigt for bataljonen eller lokalbefolkningen. Robert Miller argumenterer, at ændringen af FN-mandatet mellem januar og marts 1995 gjorde sandsynligheden for en militær løsning på det serbiske spørgsmål i Kroatien mere sandsynlig. Som følge af Kroatiens samtidige oprustning konkluderer han, at FN-styrkernes tilstedeværelse i Kroatien reelt blev irrelevant.²¹⁹

Det er svært at være uenig i Millers første tese. De lokale serberes umiddelbare holdning til bataljonen efter Kroatiens beslutning om ikke at forlænge UNPROFOR’s mandat viser, hvordan deres nu desperate belejringsmentalitet blev styrende.

Millers anden konklusion kan derimod nuanceres. Miller henviser til, at styrken blev irrelevant i Kroatien. Som vist, blev FN-styrkernes tilstedeværelse mere relevant for RSK på lokalt niveau end på noget andet tidspunkt i den undersøgte periode. Belejringsmentaliteten havde to udtryksformer; en aggressiv og en mere tilnærmende tendens. Som vist, blev det helt tydeligt, at det for RSK-myndighe-

215 Rapport vedr. hændelsesforløbet ved ND54 (Volinja). 26.7.1995. HOK 13.

216 Protest til 39 Banija Korps. HOK 13.

217 Rapport vedr. hændelsesforløbet ved ND54 (Volinja). 26.7.1995. HOK 13.

218 Claymore mines at ND54. HOK 14.

219 Miller, p. 509f.

Map O
UN Forces in Croatia, Early 1995

Placeringen af FN-styrker i Kroatien i begyndelsen af 1995.

derne handlede om at få bataljonen til at blive i området, og et gidsels muligheder for selv at kunne forhandle sig til frihed er ikke store.

Operation Storm

Imens det internationale samfunds øjne var rettet mod de bosniske serberes angreb på de muslimske enklaver Zepa og Srebrenica i juli 1995, besluttede den kroatisk regering sig for endegyldigt at fremtvinge en reintegration af de serbisk-kontrollerede områder og reelt afslutte RSK's eksistens.²²⁰ I en kombineret luft-, artilleri-, panser-, og infanterioperation, startende den 4. august 1995, lykkedes

²²⁰ Ashbrook & Bakich, p. 544.

det ikke blot kroaterne at tage RSK's hovedstad Knin og generobre det meste af serbisk Krajina. Man knuste også serbernes militære styrker.²²¹ Der kom ingen undsætning fra de bosniske serbere, og RSK's politiske og militære strukturer kollapsede reelt inden for dage og timer.²²² Den kroatiske offensiv medførte en masseflugt af serbere fra RSK's territorium.²²³ Ikke alle serbere, nåede dog at flygte. Den danske bataljon modtog flere efterretninger om krigsforbrydelser, hvor kroatiske enheder likviderede civile ved såkaldte "rensninger" af flere byer.²²⁴

Under hele Operation Storm var den danske bataljon uden indflydelse på, hvad de stridende parter foretog sig på krigsskuepladsen. Undervejs blev en dansk sergent dræbt af en kroatisk kampvognsgranat, efter at han og hans mænd havde været holdt som gidsler af serbiske enheder ved deres bunker. I flere tilfælde blev andre danske soldater truet til at aflevere deres våben eller kæmpe for de desperante serbiske enheder.²²⁵ Også kroaterne benyttede danskerne i deres kamp.²²⁶ Først den 8. august var situationen så stabil, at kroaterne gav bataljonen lov at forlade sine lejre og tilse sine installationer.²²⁷ Alle antydninger af kommandostrukturer i RSK's væbnede styrker var imidlertid forsvundet fra bataljonens område under offensiven. Den 9. august 1995 kontaktede et nyoprettet kroatisk hovedkvarter bataljonen for, igennem danskerne, at tilbyde de resterende RSK-styrker at nedlægge deres våben og forlade området. Bataljonen havde dog på dette tidspunkt ingen kontakt med repræsentanter fra RSK's væbnede styrker.²²⁸

Gennemgangen af bataljonens skrivelser efter Operation Storm afdækker flere generelle træk ved FN's interventionsmuligheder i en intrastatslig konflikt samt hvorledes dette kom til konkret udtryk i bataljonens område. Allerede inden offensiven havde det, qua serbernes mange restriktioner og krav, været svært for bataljonens chefer at forklare rationalet bag styrkens forbliven i området.²²⁹ Man kunne ikke længere beskytte befolkningen. Styrken var da reelt reduceret til impotent FN-symbol og en gidselrolle. Efter at det blev åbenlyst, at RSK var kollapsede, stod det for bataljonen klart, at RSK's eksistens havde været nært forbundet med dens tilstedeværelse. Eksempelvis vurderede bataljonens chef få dage efter offensiven overfor sektorhovedkvarteret, at bataljonens tilstedeværelse, efter

221 William Bartlett, *Croatia: Between Europe and the Balkans*, 2003, p. 70.

222 Nina Caspersen, *Contested nationalism: Serb elite rivalry in Croatia and Bosnia in the 1990s*, 2010, p. 110.

223 Janine Natalya Clark, *Courting controversy: The ICTY's acquittal of Croatian generals Gotovina and Markač*, 2013, p. 3.

224 Robert Petersen, p. 210. En anden kilde indikerer at muslimske styrker fra Bihac-lommen deltog i disse "rensninger". Atrocities in DVOR, indications of WP. 8.8.1995. HOK 15.

225 DANBAT/UNCRO månedsrapport for AUG 95. BH.

226 Special incident report. 5.8.1995. HOK 15.

227 Månedsrapport. AUG 1995. BH. De egentlige krigshandlinger i bataljonens område er beskrevet i Robert Petersen, pp. 209–211 men vil ikke blive beskrevet yderligere i denne artikel.

228 Updated SITREP. 9.8.1995. HOK 22.

229 Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7. RP.

kroaternes overtagelse af området, var “*meningsløs*”.²³⁰ Bataljonschefen kommenterede endvidere på de overordnede problemstillinger, som FN's indsættelse af militære styrker i Kroatien:

*“When the presence of the UN is not accepted by both parties, and when one or both parties imposes severe restrictions on UN, the peace keeping tasks cannot be carried out, as was the case prior to Operation Storm. This is not only a factor hampering or making impossible the peace keeping operation, but is also severely demoralizing for the UN troops.”*²³¹

Bataljonschefens kommentar understøtter de allerede gennemgåede vurderinger, som bataljonen siden indsættelsen i marts 1992 kontinuerligt havde sendt hjem til Danmark og det øvrige FN-system. Årsagen til, at en fredsbevarende operation var umulig i det konkrete tilfælde, var strukturelt forankret. RSK's grundlæggende interesse i at fastholde den danske bataljon i området havde på et lavpraktisk niveau medført de beskrevne restriktioner, men også det skriftlige indsættelsesgrundlag var løbende blevet undermineret af det faktum, at stridens parter på intet tidspunkt gav deres uforbeholdne accept af FN's tilstedeværelse.

Konklusion

I denne artikel er det blevet undersøgt, hvordan den danske panserinfanteribataljon opfattede og reagerede på at være deployeret i den ikke-anerkendte stat RSK i perioden marts 1992 til august 1995. Artiklen har særligt fokuseret på, hvordan RSK's forsøg på statsdannelse påvirkede danskernes opfattelse af UNPROFOR-missionen og missionens mulighed for succes. Overordnet argumenterer artiklen, at bataljonen relativt hurtigt efter indsættelsen i marts 1992 gik fra en optimistisk tro på, at Vance-planen kunne gennemføres hurtigt, til i stedet at lade pessimisme overtage bataljonens officielle og ikke mindst uofficielle vurderinger samt tvinge den til at aktivere en mere lokal strategi. RSK's forsøg på statsdannelse var en katalysator for denne udvikling på flere niveauer.

UNPROFOR's eksistensgrundlag var i sig selv blevet underløbet forud for indsættelsen af styrker i foråret 1992. Det problematiske forhandlingsforløb under tilblivelsen og vedtagelsen af Vance-planen og resolution 743 skabte i høj grad tvivl om, hvorvidt RSK var villige til at samarbejde med de fredsbevarende styrker. Serberne var særligt bekymrede over udsigten til at blive demilitariseret og overlade ansvaret af den ikke-anerkendte stats sikkerhed til det neutrale UNPROFOR. Både Cyrus Vance selv og FN's generalsekretær bekræftede tidligt i processen, at RSK's manglende samarbejdsvillighed ville blive undergravende for missionen. Alligevel vurderede man, at de fredsbevarende styrkers tilstedeværel-

230 End of tour report for DANBAT, team 7. 14.8.1995. HOK 16.

231 After Action Report – Operation Storm. 22.8.1995. HOK 17.

se i Kroatien trods alt var bedre end den humanitære katastrofe, som man forestillede sig ville udvikle sig, såfremt UNPROFOR ikke blev indsat. Vance-planens utallige uafklarede spørgsmål vedrørende serberne blev på dette tidspunkt ikke vurderet som særligt problematiske.

Ved at indsætte fredsbevarende styrker i de serbisk-kontrollerede UNPA-områder i Kroatien udskød FN en egentlig politisk løsning på republikkens "*serbiske spørgsmål*". UNPROFOR's eksistensgrundlag blev yderligere underløbet, da det internationale samfund valgte at anerkende Kroatiens suverænitæt. Det efterlod reelt RSK uden mulighed for at opnå anerkendelse og betød samtidig, at muligheden for, at Kroatien valgte en militær løsning på sit nu indenrigspolitiske problem, bestod. På trods af dette eller rettere – som følge af dette – førte RSK i den undersøgte periode én lang overlevelseskamp. Dette begrænsede sig ikke blot til det politiske niveau men kom tydeligt til udtryk i den danske bataljons lokalområde. RSK gav FN-styrkerne en central rolle i deres status quo-strategi, hvilket indebar konsolidering og sikring af de påståede grænser mod hhv. Bosnien og Kroatien.

Frustrationen over konfliktens fastlåste karakter samt bataljonens undertiden manglende relevans kom ofte til udtryk i dens vurderinger. Frustrationerne og pessimismen tog som oftest udgangspunkt i RSK's manglende samarbejdsvillighed og de tiltagende restriktioner og chikaner, som serberne udsatte de danske soldater for. I artiklen har forfatteren illustreret dette ved bl.a. at fremlægge flere af bataljonens skiftende chefers vurderinger, ligesom det er blevet vist, hvordan niveauer længere nede i bataljonens hierarki ofte var ganske kritiske over for missionens udvikling. Det er tydeligt, at de kritiske røster fremkom i takt med, at de uforudsete forhindringer, navnlig eksistensen af RSK, blev mere og mere synlige for bataljonen.

I erkendelsen af missionens forandrede præmisser indtog bataljonen relativt hurtigt en mere eller mindre skjult lokal strategi for i det mindste at nå visse delmål, der skulle give dens tilstedeværelse en slags mening. Overordnet ændrede bataljonen sin opfattelse af Vance-planen; fra styrkens skriftlige eksistensgrundlag til blot at fungere som "*historisk baggrundsviden*". I forlængelse af dette ændrede bataljonen sin praktiske optræden. I dens skrivelser til andre myndigheder udtrykte bataljonen en officiel og politisk korrekt attitude ved kontinuerligt igennem perioden at henvise til Vance-planen. Men i den daglige omgang med de lokale myndigheder var man derimod villig til i et vist omfang at afvige fra Vance-planen for på den måde blot at løse enkelte af de pålagte opgaver.

Kombinationen af de kroatiske forsøg på reintegration med væbnet magt og den deraf afledte stadig mere unuancerede belejringsmentalitet betød, at RSK på intet tidspunkt overlod ansvaret for sikkerheden til UNPROFOR på trods af, at dette var et centralt punkt i Vance-planen. Bataljonen måtte da også erkende, at dens arbejde helt blev på serbernes præmisser, hvilket især blev tydeligt i tiden omkring Operation Flash og Storm (i form af de mange restriktioner i bevægelsesfriheden og brudte aftaler).

Bataljonens vej til en meningsfuld tilstedeværelse var at opretholde et acceptabelt samarbejde med RSK-myndighederne. Det viste sig dog kun gyldigt i det omfang, som den givne militære og politiske situation på et givet tidspunkt tillod det. Vejen var kun fremkommelig i de perioder, hvor serbernes belejringsmentalitet var på et lavt niveau. Omvendt havde bataljonen i de spændte perioder særdeles begrænsede muligheder for at påvirke situationen i deres lokalområde. Dette kulminerede i den sidste del af den undersøgte periode, hvor bataljonens tilstedeværelse ifølge den selv tilnærmelsesvis blev irrelevant, da der ikke længere var nogen fred at bevare.

FN's midlertidige løsning på konflikten mellem kroater og serbere i Kroatien i form af indsættelsen af fredsbevarende soldater støttede unægtelig RSK's status quo-strategi. Det er vigtigt at understrege, at der ikke er fundet kildemæssigt belæg for at påstå, at bataljonen selv ønskede at være en del af denne strategi – tværtimod. Det er blevet vist flere gange i løbet af artiklen, at RSK's eksistens og konsolidering gentagne gange blev vurderet som værende en betydelig forhindring i forhold til at løse konflikten og ikke mindst implementere Vance-planen.

Behovet for yderligere forskning består

At tage udgangspunkt i en udsendt styrkes egne arkiver er en velegnet indgangsvinkel til studiet af, hvad der sker på lokalt plan i en fredsbevaringsoperation, og i dette tilfælde, hvordan en dansk bataljon opfattede og reagerede på at være deployeret i et problematisk indsættelsesområde, nemlig med en beskyttelsesopgave i en ikke-anerkendt stat. Nærværende undersøgelse er dog blot et afgrænset studie i, hvordan en fredsbevarende styrke oplever samt opfatter sin mission og situation.

I mere end tyve år har Forsvarets aktiviteter være domineret af sådanne varierende, men altid krævende og komplicerede operationer. Der er brug for mere fokuseret forskning, hvis vi ønsker at forstå denne periode af Danmarks militær- og krigshistorie.

Ud fra det i artiklen benyttede kildemateriale har det været muligt om end svært at påvise, at der utvivlsomt eksisterede et uformelt lokalmiljø, hvor danske soldater og repræsentanter fra den serbiske side ud fra sund fornuft og almen menneskelighed når det var muligt valgte at lægge storpolitikken på hylden og agere og interagere frit med hinanden, så der opstod en lille relativt sikker lakune midt i konflikten, som i en kort periode hverken var domineret af uklare officielle FN-policies eller den væbnede konfrontation. Et eksempel var den i artiklen omtalte skydekonkurrence mellem danske og serbiske soldater, der var lige så upassende som legen med fodbolde i ingenmandsland juleaften 1914. Dette uformelle interaktionsniveau har været svært at dokumentere, idet det netop var forbeholdt et ikke-rapporteret dagligdagsniveau. Yderligere forskning, der kunne dykke dybere ned i disse forhold, vil derfor være særdeles velkommen.

De i undersøgelsen konstaterede fænomener (forandrede opfattelser og prak-

sis) har utvivlsomt ikke kun været forbeholdt danske soldater. Sammenlignende militærhistorisk forskning bør derfor forsøge at belyse, om den danske bataljons oplevelser og opfattelser er repræsentative for de andre internationale kontingenter, der var indsat i RSK.

I forhold til at sprede sig endnu mere kunne anden sammenlignende forskning med fordel gå skridtet videre ved at undersøge, om de i artiklen konstaterede fænomener også gjorde sig gældende hos udsendte danske enheder, herunder dem, som blev indsat i andre jugoslaviske republikker i samme periode, navnlig Bosnien og Makedonien.

Kilder

Arkivet v. Hærens Operative Kommando

DANBAT 4 1993 udg. skr. 0242-0491 (**HOK 1**); DANBAT 4 1993 udg. skr. 0492-0707 (**HOK 2**); 0741-920 Kopibog. DANBAT 1994 (**HOK 3**); 981-1180 DANBAT 1994 Kopibog (**HOK 4**); Udg. post 1400-1500 DANBAT 1994-1995 tj. ukl. Hold 7 (**HOK 5**); Udg. post. 1621-1739 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 6**); Udg. post 1740-1899 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 7**); Udg. post 1900-2049 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 8**); Udg. post 2351-2499 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 9**); Udg. post 2500-2650-DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 10**); Udg. post 3100-3299 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 11**); Udg. post 3300-3480 DANBAT 1995 tj.-ukl. hold 7 (**HOK 12**); Post 4700-4899 DANBAT 1995 TTJ-UKL. Hold 7 (**HOK 13**); Hold 7 4900-5050 (**HOK 14**); Hold 7 5051-5269 (**HOK 15**); DANBAT/UNPROFOR udg. skr. 5270-5316 (**HOK 16**); DANBAT/UNPROFOR udg. skr. 5317-5550 1995 (**HOK 17**); Ukl./tj. UNPROFOR daily sitrep 12. aug. – 22. nov. 1993 (**HOK 18**); Månedrappporter 1994 (**HOK 19**); DANBAT/UNPROFOR ind/udg. skrivelser aug. 1995 (**HOK 20**); DANBAT 4 Månedrappporter september 1993 til januar 1994 (**HOK 21**); DANBAT/UNRPFORFOR SITREP 1995 01 JUN 95 - 16 SEP 95 (**HOK 22**); UKL. TTJ UNPROFOR Daily Sitrep 12 aug-22nov 1993 (**HOK 23**); DANBAT/UNPROFOR Sunja møder (**HOK 24**); DANBAT/UNPROFOR Protester, meddelelser, afhøringer, VCFA (**HOK 25**); DANBAT/UNPROFOR Møder og referater 1995 (**HOK 26**); DANBAT/UNPROFOR CH og SU møder AR Rapport (**HOK 27**); DANBAT/UNPROFOR 1995 SN + Mandat (**HOK 28**); DANBAT/UNPROFOR, CH og SU møder, AR Rapport, PNPVRDEL (**HOK 29**).

Rigsarkivet

Den Danske Internationale Brigade, Danish Contingent, United Nations Protection Force: Følgende pakker benyttes i undersøgelsen: V. Varia 1992-1992: Nr. V1; KF. Straffesager 1992-1993: Nr. KF 1; C. Kopibog 1992-1993: Alle kasser mellem C1-C37.

Forsvarets Efterretningstjenestes arkiv på Kastellet (FE)

Efterretningsoversigt april 1992. FE Q/355.01-001 APR 1992; Efterretningsoversigt juni 1992. FE Q/355.01-001 JUN 1992; Efterretningsoversigt februar 1992. FE Q/355.01-001 FEB 1993; Efterretningsoversigt marts 1992. FE Q/355.01-001 MAR 1993; Bilag til FOU spørgsmål vedr. forholdene i Kroatien mht. FN's tilstedeværelse i landet. 8-12-1994

Robert Petersens (ph.d.) privatarkiv (RP)

Aktionsliste vedrørende debriefing af DANBAT, hold 4 og HQCOY/BHC, hold 3. Bilag til

HOK skr. PR3/096.240-2465 af 21-2-1994; Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNPROFOR, hold 6; Referat vedr. debriefing af DANBAT/UNCRO, hold 7.

Bjarne Hesselbergs (sektorchef i Sektor Nord mellem 1993-1994) privatarkiv (BH)

The attack from SN AOR into B-HAC Pocket. Signal fra sektorhovedkvarteret til FREBAT 3. 1. maj 1993; Latest developments in the Krajinas. 12-9-1993; DANBAT/UNCRO månedsrapport AUG 1995.

En anonym tidligere udsendt dansk FN-soldats privatarkiv (NN)

NN har bidraget med materiale fra sit privatarkiv. Personen ønskede at være anonym.

Der er imidlertid intet i materialet, der har givet anledning til at betvivle materialets ægthed. Forfatteren er i besiddelse af det benyttede materiale, som kan rekvireres ved kontakt til forfatteren: Daglig inforep. 26-5-1992; Daglig inforep 27-5-1992; Daglig inforep. 31-5-1992; Daglig inforep. 9-6-1992; Hændelse 8-6-1992. Bilag til Daglig inforep. 9-6-1992.

Officielle FN-dokumenter

<http://www.un.org/en/documents/index.shtml> (senest besøgt 2-7-2013):

Report of the Secretary-general pursuant to Security Council Resolution 721. 11. december 1991 (FN DOK. S/23280); Further report of the Secretary-general pursuant to Security Council Resolution 721. 4. februar 1992 (FN DOK. S/23513); Further report of the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 721. 15. februar 1992 (FN DOK. S/23592); Report of the Secretary-general pursuant to Security Council Resolution 815. 15. maj 1993 (FN DOK. S/25777); Further report of the Secretary-general pursuant to Security Council Resolution 743. 20. september 1993 (FN DOK. S/26460); United Nations Security Council Resolution 871. 4. oktober 1993 (FN DOK. S/RES/871); Letter dated 12 January 1995 from the Permanent Representative of Croatia to the United Nations addressed to the Secretary-general. 12. januar 1995 (FN DOK. S/1995/28); United Nations Security Council Resolution 981. 31. marts 1995 (FN DOK. S/RES/981); Report of the Secretary-general submitted pursuant to paragraph 4 of Security Council Resolution 981. 18. april 1995 (FN DOK. S/1995/320).

Personlige kontakter

E-mail fra Niels Fjord Nielsen, næstkommanderende for et af bataljonens kompagnier i den undersøgte periode. 27-3-2013; Telefoninterview med Teddy Brian Guldborg Andersen, kompagnichef i den undersøgte periode. 22-5-2013.

Avis- og tidsskriftsartikler

Situationen ved DANCON 2/UNPROFOR – december 1992. *Hærnyt* (1/1993)

Oplevelser fra DANBAT 2/UNPROFOR, *Hærnyt* (2/1993)

Danske FN-soldater er gidsler. *Berlingske Tidende* (2-8-1995)

Forsvaret bryder loven: Arkiver er væk, *Kristeligt Dagblad* 8-1-2011

Beordret udslættelse, *Weekendavisen* nr. 12 til 19-3-2008

Litteratur

Ashbrook, John & Spencer D. Bakich: Storming to Partition: Croatia, the United States, and Krajina in the Yugoslav War, pp. 537-560. *Small Wars & Insurgencies*, 2010, vol. 21

Barić, Nikica: The Rise and Fall of the Republic of Serb Krajina (1990-1995), *Croatia since Independence*. Konrad Clewing mfl. (red.). München: R. Oldenbourg Verlag, 2008, s. 89-105

- Bartlett, William: *Between Europe and the Balkans*. (London 2003)
- Caspersen, Nina: *Contested Nationalism: Serb Elite Rivalry in Croatia and Bosnia in the 1990s* (New York 2010)
- The Thorny Issue of Ethnic Autonomy in Croatia: Serb Leaders and Proposals for Autonomy, pp. 1-26. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 2003
- Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System* (Cambridge 2012)
- Clark, Janine: Courting Controversy: The ICTY's Acquittal of Croatian Generals Gotovina and Markač, pp. 1-25. *Journal of International Criminal Justice*, 2013, vol. 11
- Diehl, Paul F.: Daniel Druckman & James Wall: International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications, pp. 33-55. *The Journal of Conflict Resolution*, 1998, vol. 42
- Dawson, Grant: Theory, the Local, and the Liberal Peace: New Books on Peacekeeping and Peacebuilding, pp. 458-466. *Civil Wars*, 2011, vol. 13
- Economides, Spyros & Paul Taylor: Former Yugoslavia, *United Nations Interventionism, 1991-2004*, Mats Berdal mfl. (red.), Cambridge 2007, s. 65-107
- Ekwall-Uebelhart, Barbara mfl: *Managing Arms in Peace Processes. Croatia and Bosnia-Herzegovina*. (New York 1996)
- Findlay, Trevor: *The Use of Force in UN Peace Operations*. (Oxford 2002)
- Fortna, Virginia Page & Lise Morjé Howard: Pitfalls and Prospects in the Peacekeeping Literature, pp. 155-179. *Annual Review of Political Science*, 2008, vol. 14
- Frantzen, Ole L. & Knud J. V. Jespersen (red.): *Danmarks Krigshistorie*. (København 2010)
- Ginty, Roger Mac & Oliver P. Richmond: The Local Turn in Peace Building: A Critical Agenda for Peace, pp. 763-783. *Third World Quarterly*, 2013, vol. 34
- Glaurdić, Josip: *The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia*. (New Haven 2011)
- Gray, Christine: Host-State Consent and United Nations Peacekeeping in Yugoslavia, pp. 241-270. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 1996, vol. 71
- Hedl, Drago & Branka Magaš: Croatia: The Unfulfilled Mandate. *With no peace to keep: United Nations Peacekeeping and the Wars in the former Yugoslavia (2. udg.)*, George Stamkoski (red.), Volatile Media Ltd. 1995, s. 58-75
- Henry, Marsha & Paul Higate: *Insecure Spaces: Peacekeeping, Power and Performance in Haiti, Kosovo and Liberia*. (London 2009)
- Hesselberg, Bjarne: *Balkan Er Stadig et Uroligt Område. I krig for freden*, Claus Arboe-Rasmussen (red.), Folk & Forsvar, 2006, s. 61-85
- Jabri, Vivienne: Peacebuilding, the Local and the International: A Colonial or a Postcolonial Rationality?, pp. 3-16. *Peacebuilding*, 2013, vol. 1
- Jakobsen, Peter Viggo: Har Danmark et Body Bag Syndrom?, pp. 84-114. *Militært Tidsskrift*, 2004, vol. 133
- Johnstone, Ian: Managing Consent in Contemporary Peacekeeping Operations, pp. 168-182. *International Peacekeeping*, 2011, vol. 18
- Jović, Dejan: The Slovenian-Croatian Confederal Proposal: A Tactical Move or an Ultimate Solution. *State Collapse in South-Eastern Europe: New Perspectives on Yugoslavia's Disintegration*, Leonard J. Cohen & Jasna Dragović-Soso (red.), Purdue University Press, 2008, s. 249-280
- Juul, Mette & Sune Wadskjær Nielsen: *12 år på Balkan: Dansk Fredsstøttende Indsats I Konflikterne På Balkan 1992-2004* (København 2004)
- Légaré, Kathia & Lisa Tanguay: Use of Force by UN Peacekeepers: Application of the Medak Agreement in September 1993, pp. 68-76. *Canadian Military Journal*, 2009, vol. 9
- Marijan, Davor: *Storm* (Zagreb 2010)
- Miller, Robert F.: Tudjman's Victory: Croatia, the U.N., NATO and the U.S., pp. 501-514. *Nationalities Papers*, 1997, vol. 25

- Miškulin, Ivica: An Avoidable Failure: Peacekeeping in Croatia 1991-1995, pp. 37–77. *Review of Croatian History*, 2011, vol. 7
- Petersen, Nikolaj: *Europæisk og globalt engagement : 1973-2006*, (2. udgave), (København 2006)
- Petersen, Robert: “Den bedste ambassadør”: *Civil-Militære relationer og demokratisk kontrol i Danmark 1991-2011*. (Upubliceret 2012)
- Poulligny, Béatrice: *Peace Operations Seen from below: UN Missions and Local People*. (Boulder 2006)
- Peacekeepers and Local Social Actors: The Need for Dynamic, pp. 403–424. *Global Governance*, 1999, vol. 5
- Rasmussen, Jakob Brink: *Hvor storpolitik ikke styrer løsningerne men derimod sund fornuft. Den danske FN-bataljon i den ikke-anerkendte stat Republika Srpska Krajina, 1992-1995*. (Upubliceret 2013)
- Tanner, Marcus: *Croatia : A Nation Forged in War*. (New Haven 1997)
- Trbovich, Ana S.: *A Legal Geography of Yugoslavia's Disintegration*. (Oxford 2008)
- Woodward, Susan L.: The Security Council and the Wars in the Former Yugoslavia. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice Since 1945*, Vaughan Lowe, Adam Roberts, Jennifer Welsh & Dominik Zaum (red.), Oxford University Press, 2008, s. 406–442
- Žunec, Ozren: Operations Flash and Storm. *The War in Croatia and Bosnia-Herzegovina 1991-1995*, Branka Magaš & Ivo Zanić (red.), Frank Cass Publishers, 2001, s. 67–83

Summary

This article examines how the unrecognized state “Republika Srpska Krajina” (RSK) influenced the Danish infantry battalion during its deployment in Croatia between March 1992 and August 1995. Being part of the *United Nations Protection Force* (UNPROFOR), the battalion was supposed to monitor and protect the Serb-controlled parts of Croatia from further hostilities. However, the RSK authorities’ eagerness to secure their de facto borders as official ones, their wish for an ever higher recognition of their self-proclaimed state, and their general lack of trust in the international peacekeepers immediately collided with the initial intention behind the mission, articulated in the so-called Vance Plan. Through an analysis of a wide range of primary sources, this article shows how the battalion responded to the discrepancy between the Vance Plan and the political and not least military realities in the mission area.

The article argues that the existence and policy of the RSK played a major role for the Danish battalion. This not only materialized in the battalion’s changed perception of the mission as such, but also drove changes in the way it operated in its area of responsibility. Finally, the article concludes that the battalion adapted to local requirements and largely disregarded strategies derived from international political discussions, which neither the battalion nor the local Serb authorities found relevant or valid in their everyday practices.